Ἀριθ. 121 - Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

23 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ

Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΟΛΓΑΣ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΜΩΒΥΪΣΣΩΝ

Ὀλίγον πρὶν ἡ φθάσῃ τις ἐκ Παρισίων εἰς τὴν βουνώδη καὶ σκολιόδρομον πόλιν Ποντοάζ, διακρίνει δεξιὰ, πλουσίου καὶ διασήμου μοναστηρίου τὰ ἐρείπια. Τὸ μοναστήριον τοῦτο, καλούμενον τοῦ Μωβυϊσσὼν, τὸ ἵδρυσεν ἐν ἔτει 1246 ἡ βασίλισσα Λευκὴ ἡ ἐκ Καστιλίας, μήτηρ Λουδοβίκου τοῦ Ἁγίου, ἥτις ἠθέλησεν ἐκεῖ καὶ νὰ ταφῇ.

Ἡ Ἐπανάστασις διὰ χειρὸς στιβαρᾶς ἔρριψε χαμαὶ τὴν μονὴν καὶ ἐσκόρπισεν εἰς τοὺς ἀνέμους τῆς εὐσεβοῦς βασιλίσσης τὴν κόνιν. Ἀπὸ τεσσαράκοντα δὲ ἐτῶν πολὺ μετεβλήθησαν τὰ πράγματα ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ τῆς ἡσυχίας, ὃν ἀμετάβλητον ἐθεῶντο καὶ τὸν αὐτὸν πάντοτε, πεντακόσια ἔτη.

Τὴν σιγηλὴν τοῦ μοναστηρίου ἠρεμίαν τὴν διεδέχθησαν ὁ θόρυβος καὶ ἡ τύρβη δραστηρίας βιομηχανίας, μετεβλήθη εἰς φαιδρὸν καὶ χαρίεντα κῆπον τὸ ἄλσος τὸ αὐστηρὸν μὲ τὰ μαυρωπά του δένδρα, ἀπὸ δὲ τὸ παλαιὸν καὶ σεμνὸν οἰκοδόμημα διατηρεῖται μόνον τώρα μετέωρός τις σχεδὸν ἀπομένουσα τοῦ θόλου καμπὴ, ἥτις φανερώνει τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ἡ ἐκκλησία, οἱ χαμηλοὶ τῆς μονῆς τοῖχοι, οὓς ὑποβαστάζουσι κομψοὶ στύλοι, τὰ θεμέλια τοῦ ἡγουμενικοῦ καὶ αἱ κρύπται, ἐν αἷς ἐναπετίθεντο μετὰ θάνατον τῶν μοναζουσῶν τὰ σώματα.

Τὸ φθινόπωρον τοῦ παρελθόντος ἔτους εὑρισκόμην εἰς Μωβυϊσσών. Ἐν ᾧ πρωΐαν τινὰ παρευρισκόμην εἰς τὸ πρόγευμα τῶν ἐργατῶν, ἔτυχε νὰ ἐρωτήσω πόσας τοῦ μηνὸς εἴχομεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

— Ἔχομεν 13 Ὀκτωβρίου, ἀπήντησέ τις ἐξ αὐτῶν.

— Δεκατρεῖς; ἀνεφώνησεν ἀμέσως ὁ κηπουρός· τότε λοιπὸν θὰ ἰδοῦμεν τὴν κυρὰ μὲ τὰ χρυσᾶ φλωριά.

— Τί εἶν' αὐτὴ ἡ κυρὰ μὲ τὰ χρυσᾶ φλωριά; ἠρώτησα.

— Ἄ! κύριέ μου, εἶνε τώρα πολὺ ἡλικιωμένη. Ἔρχεται ἐδῶ μὲ τὴν ἅμαξά της κάθε χρόνον, περιπατεῖ εἰς τὰ ἐρείπια, ἔπειτα μοῦ ζητάει καὶ τῆς δίδω φῶς καὶ ὑπάγει εἰς τὸ κολαστήριον, ὅπου μένει πολλὴν ὥραν. Ὅταν φεύγῃ μᾶς δίδει πάντοτε ἕνα φλωρί. Δὲν εἶνε ὅμως παράξενον νὰ μὴ φανῇ ἐφέτος· πέρυσι ἐφαίνετο πολὺ ἄρρωστη. Ἐχρειάσθη νὰ βοηθήσῃ ὁ Φραγκίσκος τὸν ὑπηρέτην της διὰ νὰ τὴν ἀπάγουν εἰς τὰ ἐρείπια.

Τὸ *κολαστήριον* εἶνε κρύπτη σωζομένη ἔτι, ἥτις ἔκειτο ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ ἡγουμενικόν. Ἐκλείοντο δὲ ἐκεῖ αἱ μοναχαὶ ὅσαι ἤθελον παραβῇ τινὰ ἐκ τῶν μοναχικῶν τύπων.

Ὀλίγην προσοχὴν εἶχον δώσει εἰς τὰ λόγια τοῦ κηπουροῦ· μετὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ συνήθους περιπάτου μου, εἶδον ἐν τῇ αὐλῇ πολυτελῆ ἅμαξαν, ἧς αἱ θυρίδες ἐκοσμοῦντο ὑπὸ οἰκοσήμων. Ἐπορευόμην πρὸς τὸν κῆπον καὶ διηρχόμην πρὸ τῆς θύρας, δι' ἧς κατέρχεταί τις τώρα

εἰς τὸ κολαστήριον, ὅτε εἰς τὴν πρώτην βαθμίδα εἶδον κυρίαν πενθηφορούσαν. Ἦτο ὑψηλὸν τὸ ἀνάστημά της καὶ εὐγενὴς ἡ φυσιογνωμία της, ἀλλ' ἐφαίνετο καταβεβλημένη ὑπὸ μεγάλου μᾶλλον καὶ προσφάτου πόνου ἢ ὑπὸ τῆς ἡλικίας.

Ἰδὼν αὐτὴν ἔχουσαν ἀσταθὲς τὸ βῆμα, τῇ προσέφερα τὸν βραχίονα, ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἐλιποθύμησε καὶ μετὰ κόπου πολλοῦ κατώρθωσα νὰ τὴν ὁδηγήσω μέχρι τῆς οἰκίας. Πολὺ ἐπέμεινα, ὅτε τὴν εἶδον συνελθοῦσαν εἰς ἑαυτήν, εἰς τὸ νὰ παραμείνῃ ἐν Μωβυϊσσὼν καὶ νὰ διέλθῃ ἐκεῖ τὴν νύκτα. Δὲν ἤθελε κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐπείσθη.

Τὴν ἑπομένην ἡμέραν συμπεριεπάτουν μετ' αὐτῆς εἰς τὸν κῆπον.

— Κύριε, μοὶ λέγει, σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐγένειάν σας· τί ἠδυνάμην νὰ πράξω, ὅπερ νὰ σᾶς ἦνε ἀρεστόν;

— Κυρία μου, ἤθελον κάτι νὰ ἐρωτήσω.... ἀλλὰ δὲν τολμῶ.

— Νὰ ἐρωτήσητε; Τὸ αἴτιον τὸ ὁποῖον μὲ ὁδηγεῖ ἐδῶ βεβαίως; Τὸ μυστικὸν τοῦτο μόνον τὰ τέκνα μου τὸ γνωρίζουν, δὲν ἐπεθύμουν νὰ διηγηθῷ τὴν ἱστορίαν αὐτήν. Ἀλλὰ σεῖς ἐδείχθητε τόσον εὐγενὴς πρὸς ἐμὲ... γραῖαν γυναῖκα, ὥστε δὲν θέλω νὰ μὴ σᾶς εὐχαριστήσω. Ἀκούσατε.

Ἐγεννήθην ἐν Βωβαὶ τῷ 1770. Ἡ μήτηρ μου ἀπέθανε γεννῶσά με. Ὁ πατήρ μου εὐγενὴς ἐπαρχιώτης, συνῆψε δεύτερον γάμον, ἡ δὲ μητρυιά μου κατὰ πρῶτον μὲν πολὺ μὲ περιποιεῖτο, ἀλλ' ἔπειτα, ὅτε ἀπέκτησε τέκνα, κατεγίνετο μόνον εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις.

Ἥμην ὀκτὼ ἐτῶν ὅταν ἔγεινεν ὁ πατήρ μου κηδεμὼν ἀνεψιοῦ του τινὸς, ὅστις εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν ἔχασε καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του. Ὁ ἐξάδελφός μου ἦλθε νὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν μας. Ἡ ὁμοιότης τῶν διαθέσεών μας, εἶδός τι κοινῆς εἰς ἀμφοτέρους μελαγχολίας καὶ τὸ ἀόριστον ἐκεῖνο συναίσθημα τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀπομονώσεώς μας ἐν τόσῳ μικρᾷ ἡλικίᾳ, ταχέως μᾶς συνήνωσαν διὰ ζωηρᾶς παιδικῆς ἀγάπης. Διήγομεν μαζὶ ὅσας ὥρας τῆς ἡμέρας ἄφινεν ἐλευθέρας ἡ ἄλλως ἱκανῶς παραμελουμένη ἀνατροφή μας.

Ἡ ἀθῶα αὕτη σχέσις δὲν ἐρόβιζε τοὺς γονεῖς μου καὶ ὅταν ἀκόμη ἐφθάσαμεν εἰς ἡλικίαν, καθ' ἣν ἡ παιδικὴ σχέσις ἠδύνατο νὰ μετατραπῇ εἰς ἄλλο συναίσθημα. Εἶχον ἀποφασίσει ὅτι μετ' ὀλίγον ἐπρόκειτο ὁριστικῶς καὶ ἐσαεὶ ν' ἀποχωρισθῶμεν.

Τῷ ὄντι, μόλις ὁ ἐξάδελφός μου ἐγένετο δεκαοκταέτης τὸν προσεκάλεσεν ὁ πατήρ μου καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι τὸν εἶχε κατατάξει ὡς ἐθελοντὴν εἰς ἓν σύνταγμα, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦνε ἕτοιμος πρὸς ἀναχώρησιν τῇ ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Ὁ ἐξάδελφός μου ἔτρεξεν ἀμέσως νὰ μοὶ ἀναγγείλῃ τὴν λυπηρὰν εἴδησιν. Ἐκλαύσαμεν πολὺ ζητοῦντες ἀμοιβαίως παρηγορίαν, μὲ ἠσπάσθη καὶ μὲ προσεκάλεσε νὰ ὁρκισθῶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ μου Εὐαγγελίου ὅτι δὲν θὰ νυμφευθῶ ἄλλον, τοὐλάχιστον ἕως οὗ αὐτὸς ἤθελεν ἐπανέλθει. Ὡρκίσθην καὶ ἐκεῖνος ἀπῆλθε.

Πρωΐαν τινὰ εἰσῆλθεν ἡ μητρυιά μου εἰς τὸ δωμάτιόν μου παρὰ τὴν συνήθειάν της· μοὶ ὡμίλησε περὶ τῆς μετρίας καταστάσεως τοῦ πατρός μου, μοὶ εἶπεν ὅτι ὁ πατήρ μου εἶχε πολλὰ οἰκογενειακὰ βάρη καὶ ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ μοὶ δώσῃ προῖκα καὶ νὰ μὲ νυμφεύσῃ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μὲ κάμῃ μοναχήν. Τὸ μοναστήριον, προσέθηκεν, ἤρμοζε πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν εὐγενῆ μου καταγωγὴν παρὰ ἀσυμβίβαστος γάμος. Ἄλλως τε ἡ μητρυιά μου εἶχε πολλὴν σχέσιν μὲ τὴν ἡγουμένην τοῦ Μωβυϊσσὼν, εἰς ἣν ἐπρόκειτο νὰ μὲ συστήσῃ· εἰς τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο θὰ διῆγον ὅσον ἐνδέχεται εὐτυχῶς. Τέλος πάντων ὅτι οὕτως εἶχεν ὁρίσει ὁ πατήρ μου.

Εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα οὐδὲν εἶχον ν' ἀποκριθῶ καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἤμην εἰς τὸ μοναστήριον.

Συνήθεια ἦτο ὅτε μία νέα εἰσήρχετο εἰς τὸ μοναστήριον νὰ τῇ δίδηται κατὰ τὸν χρόνον τῆς δοκιμασίας της ὡς σύντροφος ἅμα καὶ ὁδηγὸς μοναχή τις ἐκ τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Ἡ μοναχὴ αὕτη οὐδὲ στιγμὴν ἀφίνουσα ἀπὸ πλησίον της τὴν νεαρὰν δόκιμον ἐπεφορτίζετο νὰ παραστήσῃ διὰ τῶν ὡραιοτέρων χρωμάτων τοῦ μοναστικοῦ βίου τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὰ πνευματικὰ θέλγητρα καὶ νὰ τῇ ἀποκρύψῃ συνάμα τὰς ἀκάνθας καὶ τὴν αὐστηρότητα, ἃς ὁ βίος ἐκεῖνος συνεπάγεται.

Μοὶ ἐδόθη ὡς τοιαύτη ἡ καλουμένη κατὰ τὸν μοναστικὸν τρόπον ἀδελφὴ Ῥόζα τοῦ Ἐλέους, γυνὴ καταλληλοτάτη εἰς τὸ ἐπάγγελμα, ὅπερ τῇ εἶχον ἀναθέσει. Μετ' αὐτῆς ὅλαι αἱ ἀσκήσεις τοῦ αὐστηροῦ τῶν μοναχῶν βίου ἐφαίνοντο εὔκολοι, τόσον εὐχερῶς τὰς ἐξετέλει ἡ καρδία μου! Κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, εἶχε δὲ γείνῃ μοναχὴ ἕνεκα πενίας. Εἶχεν ἀγγελικὴν τὴν μορφὴν, ὡραίους κυανοῦς ὀφθαλμοὺς, γλυκυτάτους τρόπους τὸ πᾶν ἐν αὐτῇ μέχρι καὶ τοῦ μέλους, ὅπερ ἀνέπεμπεν ἡ φωνή της ἦτο σύμφωνον πρὸς τὴν ψυχήν της τὴν ἀφελῆ καὶ τρυφερά. Καὶ ἡ κόλασις θὰ ἐφαίνετο παράδεισος ἐν συντροφίᾳ αὐτῆς.

Ταχέως εἵλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην μου καὶ ἐκείνη δὲ δὲν ἐβράδυνε νὰ μοὶ παράσχῃ εἰλικρινῆ φιλίαν. Εἴμεθα ἀχώριστοι κατὰ τὸ πλεῖστον. Εἰς τὰς βραχείας στιγμὰς, καθ' ἃς ἤμην μακράν της ἐσυλλογιζόμην τὸν ἐξάδελφόν μου· τί τάχα νὰ ἀπέγεινε; ἔμελλόν ποτε νὰ τὸν ἐπανίδω; Ἔπειτα διέβλεπον τοῦ πατρός μου τὴν θέλησιν ὡς ἀνυπέρβλητον κώλυμα μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου μου. Περιέμενον λοιπὸν ἄνευ πολλοῦ φόβου, ἀλλ' ὄχι καὶ ἄνευ μικρᾶς τινὸς λύπης τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἔμελλον νὰ ἐνδυθῶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Τοῦτο δ' ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ μετὰ τρεῖς μῆνας.

Ἑσπέραν τινὰ τοῦ ἰουνίου μηνὸς, εἰσελθοῦσα εἰς τὸ κελλίον μου εὗρον ἐπιστολὴν ἐπὶ τῆς κλίνης μου. Ἐδίστασα κατὰ πρῶτον, ἂν ὤφειλον νὰ τὴν παραδώσω εἰς τὴν ἡγουμένην πρὸ τοῦ τὴν ἀναγνώσω, ἀλλ' ἀφοῦ παρετήρησα τὴν ἐπιγραφὴν πᾶς δισταγμὸς ἐξέλιπε. Εἶχον διακρίνει τὸ γράψιμον τοῦ ἐξαδέλφου μου. Μοὶ ἔλεγεν ὅτι εἶχεν ἐπανέλθει εἰς τὴν Γαλλίαν ἵνα παραλάβῃ μεγάλην τινα κληρονομίαν, ἣν τῷ ἀφῆκεν ὁ ἐκ μητρὸς θεῖός του καὶ ὅτι φθάσας εἰς Βωβαὶ εἶχε μάθει τὰ κατ' ἐμέ. Ὁ ἀπελπισμός του εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔπακρον· μοὶ ἐνθύμιζε τοὺς ὅρκους μου, μὲ ἱκέτευε νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείψω.

Εἶχε τὰ πάντα παρασκευάσει. Διὰ χρημάτων εἶχεν ἐξαγοράσει τινὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ μοναστηρίου. Ἂν ἤθελον νὰ εὑρεθῶ τὴν ἑπομένην πέμπτην εἰς τὸν πυργίσκον ἐκεῖνον, ὃν βλέπετε ἐδῶθεν καὶ ὅστις εἶνε ἐστραμμένος πρὸς βορρᾶν, αὐτὸς ἀνελάμβανε νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὰ λοιπά· ὁμοῦ θὰ κατελίπομεν τὴν Γαλλίαν. Ἄλλως θὰ ηὐτοκτόνει.

Ἡ ἀπειλὴ αὕτη εἶνε πάντοτε φοβερὰ διὰ μίαν νέαν, πολὺ δὲ πλειότερον ἦτο φοβερὰ δι' ἐμὲ, ἥτις καλῶς ἐγνώριζον τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐξαδέλφου μου. Ποτὲ ἄνθρωπος ὑπὸ πρᾷον καὶ ἐσκεμμένον ἐξωτερικὸν δὲν ἔκρυψεν βιαιότερα πάθη. Ἦτο ἀναποφάσιστος εἰς τὰ μικρὰ, ἀκλόνητος εἰς τὰ μεγάλα. Ἂν ἀπεφάσιζε νὰ θανατωθῇ, θὰ ἐθανατώνετο βεβαίως.

Δύνασθε κάλλιστα νὰ νοήσητε πόσον ἡ ἐπιστολὴ αὕτη διετάραξε τὸ πνεῦμά μου. Διῆλθον νύκτα φοβερὰν, ἀπερίγραπτον· μὲ κατέτρωγεν ἡ θέρμη. Συνάμα ἡ καρδία μου μοὶ ἀπεκάλυψεν ἑαυτὴν ὁλόκληρον. Δὲν ἦτο συμπάθεια ἐκ παιδικῆς σχέσεως προελθοῦσα ἐκείνη, ἣν ἠσθανόμην πρὸς αὐτὸν, ἦτο ἔρως, ἔρως διακαέστατος. Κατηρώμην καὶ τὸ μοναστήριον καὶ τοῦ πατρός μου τὴν βαρβαρότητα. Εὐχαρίστως δὲ θὰ ἔθραυον τὴν κεφαλήν μου κατὰ τῶν κιγκλίδων τοῦ παραθύρου μου.

Τὸ πρωΐ, ἡ Ῥόζα εὐχερῶς διέκρινε τὴν ταραχήν μου καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν. Τῇ ἔδειξα ἁπλῶς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐξαδέλφου μου. Τὴν ἔσχισε διὰ νὰ μὴ ἐκθέσῃ κἀνένα. Ἔπειτα δὲ μοὶ ὑπέδειξε τὰς θρησκευτικὰς διατάξεις, τὴν ὀργὴν τοῦ πατρός μου, τοὺς κινδύνους, οὓς θὰ διέτρεχον παρακολουθοῦσα εἰς ξένους τόπους ἄνδρα, μὴ ὄντα σύζυγόν μου.

Τῇ ἀπήντησα ὅτι δὲν ἤθελον νὰ γείνω μοναχή, ὅτι ἄκουσαν μὲ ἐθυσίαζον, ὅτι ἠγάπων τὸν ἐξάδελφόν μου, ὅτι θὰ ἐφονεύετο καὶ ὅτι ἐγὼ ἢ θὰ ἐτρελλαινόμην ἢ θὰ ἀπέθνησκον. Ἔπειτα προσηυχήθημεν ὁμοῦ καὶ ἐκλαύσαμεν πολύ.

Τοιαύτη ἦτο ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἡ θέσις μου. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἦλθε πρός με ἡ Ῥόζα πρωΐτερα. «Καϋμένη μου φίλη, μοὶ λέγει, βλέπω ὅτι καὶ αἱ τῆς θρησκείας ἐντολαὶ καὶ αἱ συμβουλαὶ αἱ ἰδικαί μου εἶνε ἀνίσχυροι· ἐσυλλογίσθην ἓν πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συμβιβάσῃ καὶ τὸν ἔρωτά σας καὶ τὸ πρὸς τὸν Θεὸν καθῆκόν σας. Νὰ προσποιηθῆτε τὴν ἀσθενῆ καὶ νὰ μὴ τρώγητε εἰς τὸ ἐστιατόριον. Ἡ ἡγουμένη θὰ μὲ ἐρωτήσῃ τί ἔχετε· θὰ τῇ εἴπω ὅτι δὲν εἶνε τίποτε καὶ ὅτι ἔχετε μόνον ἀνάγκην νὰ κινῆσθε ὀλίγον. Θὰ μοὶ δώσῃ τότε τὸ κλειδίον τοῦ κήπου, ὅπως κάμνει πάντοτε διὰ τὰς ἀσθενεῖς ἀδελφάς μας.

Τὴν ἡμέραν, ὅπου σᾶς ὥρισεν ὁ Κ. ἐξάδελφός σας, θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὸν πυργίσκον, τοῦ ὁποίου ἡ θύρα μένει πάντοτε ἀνοικτή· τῷ ὁμιλεῖτε ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς κιγκλίδας τοῦ μικροῦ παραθύρου, τῷ λέγετε ὅτι δὲν ἐγείνατε ἀκόμη μοναχὴ καὶ ἐν ἀνάγκῃ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ γείνητε· ἂς ἀποταθῇ εἰς τὸν πατέρα σας καὶ ἀφ' οὗ ὁ Κ. ἐξάδελφός σας εἶνε πλούσιος, ὁ πατήρ σας θὰ συναινέσῃ εἰς τὸν γάμον. Τοιουτοτρόπως, προσέθηκε καταφιλοῦσά με, θὰ ἀναχωρήσητε, θὰ μὲ καταλίψητε, ἀλλ' εὐτυχὴς καὶ χωρὶς νὰ παρακούσητε εἰς τὰ θεῖα παραγγέλματα. Τοῦτο θὰ μὲ παρηγορῇ τοὐλάχιστον.»

Τὸ σχέδιον τοῦτο τὸ ὑπηγόρευσεν ἡ δυοκαιεικοσαέτις σύνεσίς της, τὸ παρεδέχθη δὲ ὁ ἔρως μου.

Κατὰ τὰ προαποφασισθέντα προσεποιήθην τὴν ἀσθενῆ. Ἡ ἡγουμένη μᾶς ἔδωκε τὸ κλειδίον· ἐπορευόμεθα καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εἰς τὸν κῆπον. Τὴν ὡρισμένην ἡμέραν φαντάζεσθε ποία ἦτο ἡ ἀνησυχία μας. Ἡ Ῥόζα εἶχεν οὐδὲν ἧττον πλειότερον θάρρος· ἐγὼ ἤμην μᾶλλον νεκρὰ ἢ ζῶσα. Ἐφθάσαμεν εἰς τὸν πυργίσκον, τοῦ ὁποίου ἡ θύρα ἦτο παρὰ προσδοκίαν κλειστή, ἀλλ' ἐκεῖ πλησίον ἐρείδετο ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑψηλὴ κλίμαξ. Δὲν ἠξεύραμεν τί νὰ κάμωμεν, ὅτε ἐκεῖθεν τοῦ τοίχου ἐφάνη ὁ ἐξάδελφός μου, ἤθελε δὲ νὰ καταβῇ πρὸς ἡμᾶς. Ἐγονυπετήσαμεν ἱκετεύοντες αὐτὸν νὰ μὴ τὸ πράξῃ· τῷ εἴπομεν ὅτι θὰ μᾶς κατέστρεφεν καὶ ὅτι θὰ ἔβλαπτεν καὶ τὸν ἑαυτόν του. Ἐδέχθη ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ ν' ἀναβῶ ἐγὼ ἐπὶ τῆς κλίμακος.

Τρέμουσα ὑπήκουσα· ἀλλὰ μόλις τὸν ἐπλησίασα, μὲ ἥρπασεν ἀπὸ τοὺς βραχίονας· συγχρόνως ὁ ὑπηρέτης του ἀνέβη ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ οἱ δύο δὲ μὲ ἀνήρπασαν βωβὴν ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ ἴσως καὶ ἀπὸ ἄλλου τινὸς αἰσθήματος. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὑρισκόμεθα εἰς τὴν Ὁλλάνδαν, ἔνθα μὲ ἐνυμφεύθη.

Ὁ γάμος ὑπῆρξε πάντοτε εὐτυχής. Ἀλλὰ

καὶ ἐν τῷ μέσῳ ἀκόμη τῆς πρώτης χαρᾶς, μία πικρὰ ἰδέα ἐδηλητηρίαζε τὴν εὐτυχίαν μου. Τί νὰ ἀπέγεινεν ἡ Ῥόζα καὶ τί φοβερὸν πρᾶγμα ἂν τυχὸν ἐξελήφθη ὡς συνένοχος τῆς φυγῆς μου! Αἴρνης ἡμέραν τινὰ ἔλαβον ἐπιστολήν της. Ἰδοὺ ἀντίγραφον αὐτῆς. Ἀναγνώσατέ μού την καὶ πάλιν. Ἂν καὶ τὴν ἔμαθον ἀπὸ στήθους ἐπιθυμῶ πάντοτε νὰ τὴν ἀκούω.

Τότε μοὶ ἔδωκε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἥτις ἔφερε τὸ ὄνομά της καὶ τὴν διεύθυνσίν της. Τῇ ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ κρατήσω τὸ ἀντίγραφον· μοὶ τὸ ἐπέτρεψε. Τὴν παραθέτω ἐνταῦθα ὅπως ἔχει, ἐν ὅλῃ της τῇ ἀφελείᾳ.

«Ἐν τῷ βασιλικῷ μοναστηρίῳ τοῦ Μωδυϊσσών,
τῇ 20 Δεκεμβρίου 1791.

Ἀγαπητή μου ἀδελφὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Λουΐζα Βενεδικτίνη,

Θὰ σᾶς φανῇ βέβαια παράδοξον νὰ λάβητε ἐπιστολὴν ἐξ ἐμοῦ. Ἀργότερα θὰ σᾶς εἴπω πῶς συνέβη τοῦτο. Ὁπουδήποτε ὅμως καὶ ἂν τὴν ἀναγνώσητε παρακαλῶ τὸν Κύριον ἡ ἐπιστολή μου νὰ σᾶς εὕρῃ πιστὴν εἰς τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ εὐδαίμονα.

Ἔχω πολλὰ νὰ σᾶς εἴπω διὰ τὴν μονὴν καὶ τὰς μοναχάς, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑποθέτω ὅτι πρὸ πάντων θὰ ἐπιθυμεῖτε νὰ μάθητε τί συνέβη μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας, ἀρχίζω ἐκεῖθεν.

Ὅταν ὁ Κ. ἐξάδελφός σας σᾶς εἴλκυσε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τοίχου, ἐροβήθην πολύ· ἐροβήθην μήπως πέσητε καὶ κτυπήσητε διότι εἶνε πολὺ ὑψηλὸς ὁ τοῖχος Ἐπανειλημμένως σᾶς ἐφώναξα, ἀλλὰ δὲν μοὶ ἀπεκρίθητε. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἤκουσα τὴν ἄμαξαν ἀναχωροῦσαν. Ἐνόησα ὅτι ἐχάθητε δι' ἐμὲ διὰ παντὸς καὶ ἔκλαυσα.

Δὲν ἤξευρα οὔτε ποῦ ἤμην οὔτε τί ἔκαμνα. Ἐνόμισα ὅμως καλὸν νὰ ἀποσύρω τὴν κλίμακα καὶ μολονότι αὕτη ἦτο πολὺ βαρυτέρα ἀπὸ ἐμὲ κατώρθωσα νὰ τὴν σύρω καὶ νὰ τὴν ῥίψω εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶνε φυτευμένα τὰ κουνουπίδια πλησίον εἰς τὴν βρύσιν. Τὸ ἔκαμα τοῦτο διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀπὸ ποῦ ἐφύγετε, διότι ἂν σᾶς ἐπανεύρισκον θὰ σᾶς ἔκαμνον πολὺ δυστυχῆ. Ἔπειτα τρέχουσα σχεδὸν εἰσῆλθον διὰ τῆς κιγκλίδος τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Ἔφθασα ἅμα ἤρχισε νὰ σημαίνῃ ὁ ἑσπερινός.

Ἐνόμιζα πάντοτε ὅτι αἱ μοναχαὶ τοῦ νοσοκομείου εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπανήλθατε εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἐν τῷ μοναστηρίῳ σᾶς ὑπέθετον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, διότι τὴν ἑσπέραν ἐκείνην κανεὶς δὲν ἐνόησε τίποτε. Ἐγὼ ἐννοεῖται δὲν ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῶ. Ἅμα ἤκουα τὸν παραμικρὸν κρότον ἢ εἰς τὴν αὐλὴν ἢ εἰς τῆς Κυρίας ἡγουμένης ἐνόμιζα ὅτι σᾶς φέρουν ὀπίσω. Τὴν ἑπομένην ἡμέραν διέταξεν ἡ Κυρία νὰ συναχθῶμεν ὅλαι εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου εἶνε πλησίον εἰς τὸ ἑστιατόριον. Ὅτε συνήχθημεν ὅλαι ἦλθε καὶ ἡ Κυρία. Ἐγὼ ἔθηκα τὴν ψυχήν μου εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου διότι ἐνόμιζον ὅτι ἤγγικεν ἡ τελευταία μου ὥρα.

Ἡ Κυρία ἦτο κατὰ τὸ σύνηθες ἥσυχος· ἔκαμε τὴν προσευχήν· *ἐλθὲ, πνεῦμα ἅγιον.* Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ προσευχή, μᾶς εἶπεν· «Ἀδελφαί μου, συνιστῶ εἰς τὰς προσευχάς σας τὴν δεσποινίδα Λουΐζαν Βενεδικτίνην. Ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀξιώσῃ τοῦ σχήματος. Μᾶς ἐγκατέλιπεν. Ἂς εἴπωμεν ὑπὲρ αὐτῆς τὴν προσευχὴν *ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν.*»

Ἐννοεῖται ὅτι πλέον πάσης ἄλλης προσευχήθην ὑπὲρ ὑμῶν μὲ ὅλην μου τὴν καρδίαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ἐκ πάσης ψυχῆς προσηυχήθησαν, διότι ὅλαι σᾶς ἠγάπων καὶ θὰ ἦσθε εὐτυχὴς ἐδῶ. Ἀλλ' ἄλλως ἠθέλησεν ὁ Κύριος. Γεννηθήτω τὸ θέλημά του.

Ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας τίποτε νεώτερον δὲν συνέβη. Τὴν ἐννάτην ἡμέραν, ἦτο μία Τρίτη, μοὶ φαίνεται ὅτι εἶνε τώρα, μὲ ἐφώναξεν ἡ Κυρία. Ἐπειδὴ ἡ Κυρία πολὺ μὲ ἠγάπα καὶ μὲ ἐζήτει συχνὰ ἤλπιζα ὅτι δὲν θὰ ἦτο διὰ τοῦτο. Ἅμα ὅμως τὴν εἶδον ἐχάθη ἡ ἐλπίς. Ἐκάθητο εἰς τὴν μεγάλην της πολθρόναν καὶ μὲ ἐκύτταζε μὲ τὰ μαῦρά της ἐκεῖνα τὰ ὄμματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔκαμνον τόσον φόβον. Ἐγὼ ἔτρεμα ὡσὰν τὸ φύλλον καὶ ἤμην ὠχρὰ ὡσὰν τὸ βέλο μου.

Τότε μοὶ εἶπε· «Φοβεῖσθε πολύ, δεσποινίς.» Ἅμα ἤκουσα τὸ *δεσποινὶς*, ἔτρεμα περισσότερον ἀκόμη. «Ναί, ἐξηκολούθησε, δεσποινίς, διότι δὲν πιστεύω νὰ ἐλπίζητε ὅτι θὰ ὀνομάσω πλέον ἀδελφὴν μίαν ἄθεον ὡς σᾶς.» Σᾶς γράφω τὴν ἄσχημην ἐκείνην λέξιν διὰ τὴν ταπείνωσίν μου καὶ τὴν ἄρεσιν τῶν ἁμαρτιῶν μου. Δὲν ἠμπορῶ ὅμως νὰ σᾶς ἐκφράσω πόσον κακὸν μοὶ ἔκαμεν ἐκείνη ἡ λέξις. Σὺ γνωρίζεις, Κύριε, ἂν Σὲ λατρεύω, ἐν τοῖς ἔργοις Σοῦ, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ! Δὲν ἠμποροῦσα πλέον νὰ σταθῶ εἰς τὰ πόδια μου καὶ ἐπλησίασα εἰς τὸ προσκυνητάριόν της διὰ νὰ πιασθῶ. Ἀλλ' ἐκείνη μοὶ ἐφώναξε· «μὴ ἐγγίζῃς τὸ προσκυνητάριόν μου» καὶ ἔπειτα μοὶ εἶπε· «ἐροβεῖσο τόσον καὶ ὅταν ἐβοήθησες τὴν δεσποινίδα Λουΐζαν Βενεδικτίνην νὰ φύγῃ;» καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔδιδα ἀπόκρισιν, «ἀποκρίσου!» μοὶ ἐφώναξεν ἄγρια. Παρ' ὀλίγον νὰ πέσω. Τὸ παρετήρησε καὶ τότε κάπως μὲ πραότητα μοὶ εἶπεν· «ἄκουσε καὶ ἀποκρίσου χωρὶς νὰ εἴπῃς ψεύματα· ἔκαμες διόλου λόγον εἰς κανένα δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα;» Τῇ ἀπήντησα ὅτι ὄχι, ὅπως εἶνε ἡ ἀλήθεια. «Λοιπόν, μοὶ λέγει, σοῦ ἀπαγορεύω νὰ εἴπῃς τίποτε. Ἡ ὑπόληψις τοῦ μοναστηρίου ἀπαιτεῖ νὰ μὴ γείνῃ διόλου λόγος, νὰ μείνῃ τὸ πρᾶγμα μυστικὸν καὶ νὰ μὴ ἔχουν νὰ λέγουν οἱ φιλόσοφοι. Ἂν ἐκβάλῃς λέξιν θὰ γνωρίσῃς εἰς τὴν ὀργήν μου καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ σὲ παραδώσω.»

Ἐνόμιζα ὅτι δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο νὰ μοὶ εἴπῃ καὶ τὴν ἐχαιρέτισα διὰ νὰ ἐξέλθω, ἀλλ' ἐκείνη μοὶ ἐφώναξε· «γονάτισε.» Ἐγονάτισα καὶ ἐκείνη μοὶ εἶπεν· «ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων δὲν σὲ τιμωρῶ διὰ τὸ ἁμάρτημά σου, ἀλλὰ μὴ νομίζῃς ὅτι θὰ μείνῃ ὅλως διόλου ἀτιμώρητον.»

Τῇ ἀπήντησα ὅτι ἤμην ἑτοίμη νὰ πράξω ὅ,τι μὲ διατάξει. «Καλὰ λοιπόν, μοὶ λέγει, διὰ νὰ σὲ τιμωρῶ χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ κανεὶς τὴν αἰτίαν, σὲ διατάττω κάθε σάββατον νὰ κάμνῃς μίαν παράβασιν τοῦ κανονισμοῦ τοῦ μοναστηρίου διὰ νὰ λαμβάνω ἀφορμὴν τιμωρίας. Ὁ κανών σου θὰ ἦνε νὰ πηγαίνῃς εἰς τὸ κολαστήριον ἀπὸ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἕως εἰς τὸν ἑσπερινόν.»

Παρατηρεῖτε, ἀγαπητὴ Λουΐζα Βενεδικτίνη, ὅτι ἡ Κυρία ἔδειξε πολλὴν ἀγαθότητα, διότι ἐν ᾧ ἠμποροῦσε νὰ τὸ γράψῃ εἰς τὴν Ἁγιότητά του τὸν Πάπαν, ὁ ὁποῖος, καθὼς λέγουν, ἠμποροῦσε νὰ μὲ κάμῃ ν' ἀποθάνω, μὲ ἐτιμώρησε μόνον μὲ κολαστήριον μίαν φορὰν τὴν ἑβδομάδα.

Νὰ σᾶς εἴπω ὅμως τὴν ἀλήθειαν, τὴν πρώτην φορὰν, ὅπου ἐμβῆκα εἰς ἐκείνην τὴν κακὴν φυλακὴν, πολὺ ἐροβήθην καὶ ἔκλαυσα, τώρα ὅμως κάπως ἐσυνήθισα· ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία μαζί σας. Ἂν εἶσθε εὐτυχὴς μὲ τὸν Κ. ἐξάδελφόν σας, ὁ ὁποῖος ἐλπίζω ὅτι εἶνε τώρα σύζυγός σας, διότι εἶσθε πολὺ φρόνιμη, δὲν μὲ μέλει νὰ τιμωροῦμαι ὀλίγον πρὸς χάριν σας. Πόσα δὲν ἔπαθεν ὁ Κύριος χάριν τῶν ἀνθρώπων!

Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μὲ λυπεῖ δὲν εἶνε ἡ φυλακὴ, ἀλλ' ὅτι ἀναγκάζομαι κάθε σάββατον νὰ κάμνω ἓν ἁμάρτημα. Καὶ εὑρίσκομαι καὶ στενοχωρημένη τί ἁμαρτίαν νὰ κάμω. Μίαν φορὰν κοιμῶμαι περισσότερον ἀπὸ τὴν προσδιωρισμένην ὥραν, ἄλλην φορὰν γελῶ ὡς τρελλὴ εἰς τὸ πρόγευμα· ἓν σάββατον ἐκύτταξα εἰς τὸν ἀέρα τὴν στιγμὴν, ὅπου ἐξήρχετο ὁ ἱερεὺς μὲ τὰ ἄχραντα μυστήρια, Θεὸς φυλάξοι ὅμως νὰ τὰ ξανακάμω. Ἀπορῶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν κακοὶ ἄνθρωποι, νὰ κάμνουν τὸ κακόν!

Βλέπω ὅτι ἐγέμισα τὸ φύλλον καὶ δὲν θὰ ἔχω ἄλλο. Καὶ ὅμως ἔχω τόσα νὰ γράψω. Ἂν ἤρχεσθε τώρα θὰ ἐβλέπετε τὰς ἀδελφὰς πολὺ μεταβεβλημένας ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν εἰς τὸν καιρόν σας. Τὸ μοναστήριον εἶνε τώρα πολὺ μελαγχολικόν. Ὁ παπᾶ Βαλώνης, ὁ ὁποῖος ἦτο τόσον καλὸς ἔφυγε καὶ ὑπῆγε νὰ ταξιδεύσῃ, δὲν μένει παρὰ ὁ παπᾶ Χενέβης, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν θέλω νὰ εἴπω κακόν.

Τὰ περισσότερα κοράσια, ὅπου ἦσαν εἰς τὸ σχολεῖόν μας ἔφυγον ἐπίσης, αὔριον ἀναχωρεῖ καὶ ἡ δεσποινὶς Μαρία. Τώρα ἐσχάτως εἶχα συνδεθῆ πολὺ μὲ τὴν Μαρίαν διότι ἔμαθα ὅτι ἦτο ὀλίγον συγγενής σας. Αὐτὴ μοὶ ὑπεσχέθη νὰ κρύψῃ τὴν ἐπιστολήν μου καὶ νὰ σᾶς τὴν στείλῃ, ὅπου εἶσθε. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς λυπήσῃ εἶνε ὅτι ὁ κανὼν τοῦ μοναστηρίου δὲν τηρεῖται τώρα τόσον ἀκριβῶς. Ἡ Κυρία πηγαίνει σχεδὸν καθ' ἡμέραν εἰς τοὺς Παρισίους. Λέγουν ὅτι ἐπειδὴ πρόκειται νὰ χαλάσουν τὰ μοναστήρια. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν μοναστήρια διὰ νὰ προσεύχωνται οἱ χριστιανοί, δὲν εἶνε δὲ δυνατὸν νὰ ἀφήσῃ ὁ βασιλεὺς νὰ χαλάσουν τὸ ἰδικόν μας, τὸ ὁποῖον τὸ ἔκτισεν ἡ μήτηρ τοῦ ἁγίου προγόνου του. Ἀλλοίμονον ἂν δὲν ἠμπορέσω νὰ τελειώσω ἐδῶ τὰς ἡμέρας μου! Αὐτὴν τὴν χάριν ζητῶ κάθε ἑσπέρας ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἄγγελον τὸν φύλακα τῆς ψυχῆς μου καὶ πιστεύω ὅτι θὰ μὲ εἰσακούσῃ. Ἴσως μᾶς στείλουν καὶ ἄλλας μοναχάς, διότι λέγουν ὅτι τὸ μοναστήριόν μας εἶνε πολὺ πλούσιον. Ἂς ἔλθουν ὅσαι θέλουν, καμμία δὲν θὰ ἀναπληρώσῃ τὴν Λουΐζαν Βενεδικτίνην μου.

Χαίρετε καὶ λάβετε τὰς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας σας εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς εἰλικρινῶς ἀγαπώσης σας ἀδελφῆς

Ῥοζας τοῦ Ἐλεοῦς.

Υ. Γ. Μή μοι γράψητε διόλου καὶ μὴ ζητήσητε νὰ μὲ ἴδητε, διότι μὲ καταστρέφετε.»

Ἅμα ἐτελείωσα τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ἡ κυρία μοὶ προσέθηκε τὰ ἑξῆς· «Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἡ ψυχὴ τῆς ταλαιπώρου Ῥόζας μου σᾶς καταδεικνύετε ὁλόκληρος. Συμπαθὲς σύμπλεγμα εἰλικρινοῦς εὐλαβείας καὶ ζωηρᾶς φιλίας. Ἡ δυστυχής! Δὲν θὰ ὑπέφερε τόσον εἰς τὸ κολαστήριον, ὅσον εἰς τὸ μοναστήριον, κατὰ τὰς ὥρας τοῦ περιπάτου, εἰς τὴν ἐργασίαν, παντοῦ. Δὲν ἔχετε ἰδέαν, Κύριε, τί πρᾶγμα εἶνε ἡ κακεντρέχεια τεσσαρακοντάδος μοναζουσῶν· ἐγὼ τὸ ἠξεύρω καὶ ἠξεύρω πόσοι ἀπειρόκαλοι λόγοι θὰ ἔπληξαν τὰ ὦτά της καὶ πόσαι ὕβριστικαὶ ὑπόνοιαι θὰ κατεπίκραναν τὴν εὐαίσθητον καὶ εὐγενῆ της καρδίαν.

Ἀλλ' ἡ Ἐπανάστασις προυχώρει γιγαντιαίοις βήμασιν· αἱ πύλαι τῆς Γαλλίας ἀνεπετάσθησαν εἰς τοὺς φυγάδας, οὓς πολιτικαὶ ἰδέαι ἢ πεποιθήσεις θρησκευτικαὶ εἶχον ἐξελάσει ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς φίλης πατρίδος. Ὁ σύζυγός μου ἠδύνατο ἀπὸ καιροῦ νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλὰ σπουδαῖα συμφέροντα τὸν ἐκράτουν εἰς τὴν Χάγην. Δὲν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν Γαλλίαν παρὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1791.

Εἴμεθα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου εἰς Βαλανσιὲν, ὅτε εἶδον εἰς τὰς ἐφημερίδας τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως τὸ καταργοῦν πλεῖστα μοναστήρια καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ τοῦ Μωδυϊσσών.

Ἔσπευσα ἐκεῖ ἵνα ἴδω τὴν Ῥόζαν καὶ τῇ προσφέρω ἐν τῷ κόσμῳ, ὃν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ, τὸ στήριγμα φιλίας, ἣν τόσον ἀκριβὰ εἶχε πληρώσει. Τῇ 13 Ὀκτωβρίου ἤμην εἰς Μωδυϊσσών.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ σᾶς περιγράψω ὑπὸ τίνος ὀδυνηροῦ συναισθήματος κατελήφθην ἐπαναβλέπουσα τοῦ γηραιοῦ μοναστηρίου τὰς πύλας, αἵτινες ἐπὶ τόσους αἰῶνας τετειχισμέναι, ἠνοί-

γοντο εἰς τὸν βουλόμενον, τὴν ἐκκλησίαν ἐρημωθεῖσαν, τοὺς τάφους συληθέντας καὶ τὰ ὀστᾶ βεβηλωθέντα. Φεῦ! Θέαμα φρικτότερον ἔτι ἔμελλον νὰ ἴδω.

Ἠρώτησα τί ἔγειναν αἱ μοναχαὶ καὶ μοὶ ἀπήντησαν ὅτι μόνη ἡ ἐπὶ τοῦ στροφείου ὑπηρέτρια ἠδύνατο νὰ μὲ πληροφορήσῃ. Ἡ ὑπηρέτρια αὕτη κατεῖχε τῆς ἡγουμένης τὰ δωμάτια. Ἀνέβην μετὰ σπουδῆς.

Ἡ γυνὴ αὕτη μὲ ἀνεγνώρισεν ἐν τῷ ἅμα.

— Τί ἔγεινε, τῇ λέγω, ἡ ἀδελφὴ Ῥόζα τοῦ Ἐλέους;

Ἀκούσασα τὸ ὄνομα τοῦτο, ὠχρίασεν, ἤρχισε νὰ τρέμῃ καὶ χωρὶς νὰ μοὶ ἀπαντήσῃ ἤναψε κηρίον καὶ ἐζήτησε τὰ κλειδία.

— Πρὸς Θεοῦ, τῇ λέγω, ποῦ εἶνε ἡ Ῥόζα; ἀπέθανεν;

— Ἄχ! Κυρία μου, ἔλθετε, ἔλθετε ταχέως, τὴν ἐλησμόνησαν.

— Ποῦ τὴν ἐλησμόνησαν;

— Εἰς τὸ κολαστήριον, ὅπου τὴν ἔκλεισαν τὴν Κυριακήν, πρὶν ἢ φθάσωσιν αἱ ἀρχαί.

— Τὴν Κυριακήν! καὶ σήμερον εἶνε σάββατον!

Ἐν μιᾷ στιγμῇ κατέβημεν εἰς τὸ κολαστήριον· ἀλλά, Κύριέ μου, τί φοβερὸν θέαμα καὶ πῶς δὲν ἔμεινα νεκρά!

Ἡ δυστυχὴς εἶχεν ἀποθάνει ἐκ τῆς πείνης, ὑπῆρχον δὲ προφανῆ τεκμήρια ὅτι ὑπῆρξε σκληρὰ ἡ ἀγωνία της. Τὰ ἐνδύματά της ἦτο κατεσχισμένα, κατεσπασμένος ὁ ἐσταυρωμένος της καὶ ἐκείνη ἔκειτο χαμαί.

Τὴν ἤγειρον· ἦτο νεκρά. Ἡ δεξιά της χεὶρ εἶχε κατασχίσει τὰ στήθη της, τὰ λευκά της ὀδόντια, καταφανῆ ἕνεκα τῆς συστολῆς τῶν χειλέων της, ἦσαν ἐμπηγμένα εἰς τὸν ἀριστερόν της βραχίονα.

Οἱ ὀφθαλμοί της μεγάλοι καὶ ἀκίνητοι μὲ ἠτένιζον.

Φοβερὰ συνάντησις! ἔπεσα χαμαὶ κρατοῦσα αὐτὴν ἠγκαλισμένην. Δὲν ἠδυνάμην νὰ τὴν ἀφήσω. Εἶχα χάσει τὰς αἰσθήσεις καὶ τῇ ἐπαύριον, ὅτε συνῆλθον εἰς ἐμαυτήν, εἶχεν ἔλθει ὁ σύζυγός μου, ὅστις καὶ μὲ ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖθεν.

Αὐτός, Κύριε, εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν καθ' ἕκαστον ἔτος τῇ 13 Ὀκτωβρίου ἔρχομαι ἐδῶ. Ἔρχομαι νὰ ζητήσω συγχώρησιν ἀπὸ τὴν Ῥόζαν, ἥτις ἐμαρτύρησε δι' ἐμέ. Ἀλλ' ὄχι, εἶμαι βεβαία, ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασάνων της δὲν μὲ κατηράσθη. Ἔρχομαι διὰ νὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ μᾶς ἑνώσῃ ἐν τῇ αἰωνιότητι. . . . .»

Μόλις εἶπεν ἡ κυρία τὰς λέξεις ταύτας, τῇ ἀνήγγειλαν ὅτι περιμένει ἡ ἅμαξα. Τῇ προσήνεγκον τὸν βραχίονα καὶ ὅτε ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξάν της, «Κύριε, μοὶ λέγει, ἀνάγκη, πιστεύω, δὲν εἶνε νὰ σᾶς συστήσω νὰ μὴ εἴπητε οὔτε τὸ ὄνομά μου, οὔτε τὴν διήγησιν ταύτην εἰς κανένα, ἐν ὅσῳ ζῶ.»

Ἔμαθον ὅτι ἀπό τινων ἡμερῶν ἡ Κυρία Λουΐζα Βενεδικτίνη δὲ Σαὶν Σιμὼν ἀπέθανε.

[Etienne Béquet].

***

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

[22 Ἀπριλίου 1827].

Ἐμάθομεν ἐν Τροιζῆνι τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, μεταξὺ εὐθυμίας, ὅτε συνελθόντες ἑορτάζομεν πανηγυρικῶς καὶ μετά τινος μεγαλοπρεπείας τὸν προστάτην ἐκείνου, ἀπὸ τῆς εὐοδώσεως τῶν ἀγώνων οὗ τινος ἐκρέματο ἡ Ἑλλάς. Ὡς οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι προσφιλοῦς ψυχορράγοῦντος, ἱστάμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς, προσηλοῦσι τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸν ἰατρόν, ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου προσδοκῶντες βοήθειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς περικυκλοῦντες τὸν κράββατον τῆς ἀποκαμνούσης πατρίδος, ἠτενίζομεν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, ὡς πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτῆς ἄγκυραν. Πᾶσα ἄρα ἀπόδειξις τῆς πεποιθήσεως ταύτης καὶ πᾶν τεκμήριον ἀγάπης πρὸς τὸν Γενικὸν Ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐνομίζοντο παρὰ πάντων ὡς τις ἐνίσχυσις τῶν πόνων τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατιώτου. Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχε καὶ τῆς ὁμάδος ἡμῶν ἡ συνευθυμία.

Ὑπεκρύπτετο δὲ καὶ ἕτερός τις, ἧττον μὲν τοῦ πρώτου εὐγενής, ἐξ ἀνάγκης ὅμως ἐγγύτερος τὴν ὥραν ἐκείνην πρὸς τὴν ἡμετέραν ὕπαρξιν, ὁ ἑξῆς· ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Λαμπρᾶς, πάντες σχεδὸν ἐτρεφόμεθα τρώγοντες ἄρτον ξηρὸν, καὶ τοῦτον ὁσάκις ηὐποροῦμεν, καὶ κυάμους ὠμοὺς ἐκ τῆς παρακειμένης πεδιάδος τοῦ Δαμαλᾶ, ἣν ἡ μεγαλοδωρία τῆς Συνελεύσεως, ὑποσχεθεῖσα ἀποζημίωσιν πρὸς τοὺς ἰδιοκτήτας, ἀφῆκεν ἐλευθέραν. Ἡ τεσσαρακονθήμερος δὲ αὕτη κυαμοφαγία εἶχεν ἀπεξηλώσῃ τοὺς καὶ πρότερον ἐξηλωμένους στομάχους τῶν φιλοσοφούντων περὶ συντάγματος.

Εἰς τί δὲ συνίστατο ἡ λαμπρότης τῆς εὐωχίας;

Πρῶτον μὲν ἐξεγερθέντες ὄρθιοι παρέστημεν εἰς τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν ἐν τῷ ἀγροτικῷ ναῷ τοῦ χωριδίου· συμπαρίσταντο δὲ καὶ πάντες οἱ πληρεξούσιοι καὶ οἱ ἐγχώριοι. Καὶ ὅτε ὁ λευχείμων λεβίτης, φέρων εὐλαβῶς τὰ Ἅγια, ἔστη ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀνυψώσας πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ηὐχήθη ὑπὲρ τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μαχομένων, ἡ μήπω κεκμηκυῖα ὅρασίς μου εἶδε καταῤῥέοντα τὰ δάκρυα τοῦ περιεστῶτος λαοῦ, καὶ τὰς ἀκοάς μου προσέβαλεν ὁ ἐκ τοῦ γυναικωνίτου κοπετός· διότι, τὴν ὥραν ἐκείνην, πατρίδα, γονεῖς, ἀδελφοὺς, συζύγους, τέκνα, πάντα τὰ φίλτατα τῆς καρδίας ἡμῶν ἐβλέπομεν κρεμάμενα εἰς χεῖλος ἀβύσσου, καὶ μόνον ἐκεῖνον οὗτινος τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα ἐβάσταζεν ὁ γέρων ἱερεὺς, ἰσχύοντα νὰ σώσῃ αὐτά.

Ὅτε δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ἐξελθόντες προσηγορεύομεν ἀλλήλους, εὐχόμενοι νὰ εἰσακουσθῇ ὅσον τάχιον ἡ τελευταία αὕτη δέησις τοῦ μυσταγωγοῦ, «Εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς», φαιδρότης ἄρατος περιεχύθη εἰς τὰ πρόσωπα τῶν παρεστώτων· ἐνόμιζες ὅτι τῳόντι ἠλέησε τὴν Ἑλλάδα ὁ Θεός. Τοιαύτη ἡ παραμυθία, ἣν ὡς βάλσαμον ἐπιχέει εἰς τὰς συντετριμμένας καρδίας ἡ ἐκκλησία. Τὸ θυσιαστήριον, αἱ εἰκόνες, τὰ θεῖα λόγια, τὸ ὑπερῴῳὲς τῆς τελετῆς, ἡ πέριξ σιωπή, ὡς καὶ ἡ εὐωδία τοῦ ναοῦ, ἀποσπῶσιν ἀπὸ τῶν ἐπιγείων τὸν νοῦν, καὶ ἀνάγουσι μετάρσιον εἰς κόσμον ἐλπίδος, πίστεως καὶ ζωῆς. Ὁ φόβος ἐκλείπει τότε, διότι ἡ ἀήττητος χεὶρ τοῦ Παντοκράτορος ἀντιλαμβάνεται τῶν φοβουμένων, καὶ ἡ πυρίνη ῥομφαία τοῦ Ἀρχαγγέλου φαίνεται διώκουσα μακρὰν τὸν ἐχθρόν.

Οὕτω καὶ ὅταν μακρὰν τῆς πατρίδος, μακρὰν τοῦ ζωογόνου θάλπους τῆς μητρικῆς ἀγκάλης, περιφερόμενος μεταξὺ ξένων, εἰσέρχεσαι εἰς ἐκκλησίαν, ἀνεκλάλητος παραμυθία κατακαλεῖ τὴν καρδίαν σου, διότι ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, δὲν εἶσαι πλέον ξένος.

Μετὰ δὲ τὴν λειτουργίαν συνελθόντες ἀνέβημεν εἰς θέσιν, ἣν εἴχομεν ἐκλέξει τὴν προτεραίαν ἵνα συνευφρανθῶμεν, ὑπεράνω τοῦ χωριδίου, παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὑπερκειμένου ὄρους, σκιαζομένην οὐχὶ ὑπὸ δένδρων, ἀλλ' ὑπὸ βράχου ἀποτόμου καὶ ἀποτόμως προκύπτοντος. Καὶ ἐνταῦθα συναθροισθέντες, δέκα ἢ δώδεκα, συνεσκευάζομεν τὴν τράπεζαν ὑποσυρίζοντες καὶ χαριεντιζόμενοι, ἐνῷ ἡ κνίσσα τοῦ ὀπτωμένου ὀβελίου ἀμνοῦ

«οὐρανὸν ἶκεν ἑλισσομένη περὶ καπνῷ»

καὶ διωκομένη ἀπ' αὔρας ζεφυρίτιδος, ἔκνιζε τοὺς λαιμαργοῦντας ὀσφραντῆρας ἡμῶν, οὐχὶ τεσσαρακονθήμερον ἀλλ' ἐτήσιον διερχομένους τὸ τῆς νηστείας πέλαγος.

Ὁποία δὲ ἡ τράπεζα καὶ τίνα τὰ παρατεθέντα;

Τράπεζα μὲν ἦτο ὁ θαλερὸς τάπης τῆς Δήμητρος ἐφ' οὗ κατακλιθέντες διεσταυρώσαμεν τοὺς πόδας, τρυβλία δὲ, ῥόλλα χλοερὰ ἀπὸ τῶν παραφυομένων δενδρίων καὶ θάμνων, μάχαιραι καὶ περόναι τὰ δέκα δάκτυλα ἑκάστου, καὶ σιπία ὁ μοσχοβόλος ὀβελίας, καὶ εὐρὺς κλάδος ὀξυγάλακτος. Συμπαρέκειτο δὲ καὶ ῥητινίτης,

«ἡδὺς, ἀκηράσιος, θεῖον ποτόν»,

πρὸ πάντων ἄφθονος, διότι ὁ δωρήσας αὐτὸν συμπότης, χωλὸς μὲν τὸν πόδα, ἀρτίους ὅμως φιλῶν τοὺς βακχείους καὶ ὑποβακχείους πόδας τῶν στίχων, δι' ὧν κατεπόντιζε τὰς ταλαιπώρους ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν, ἀνεφώνει συχνὰ πυκνὰ, ἀνὰ πᾶν νέον ἀναγαργάρισμα, «οἴνου μὴ παρεόντος ἀτερπέα δεῖπνα τραπέζης.» Ὠνομάσαμεν δὲ καὶ συμποσίαρχον πρὶν ἢ καθήσωμεν. Καὶ ἐπειδὴ ἔτυχε ν' ἀγαπῶμεν πάντες οἱ συνεστιώμενοι τὴν πειθαρχίαν, ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ ἄνδρα, «ἀβασκάντως ῥῖνα τρίπηχυν ἔχοντα», κατὰ τὸν ἐπιγραμματοποιὸν, ἧς ὁ κωδωνόκροτος ῥόγχος ἐκάλει τοὺς ἀτακτοῦντας εἰς εὐταξίαν.

Μόλις δ' ἐσφραγίσθημεν, ὡς ἔθος, διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, καὶ ἰδοὺ σπεύδων ὁ φουστανελλοφόρος ὀπτανεὺς παρέθηκε τὸν ὀβελόν. Γονυπετήσας δὲ καὶ κυρτωθεὶς ἐπ' αὐτοῦ, διέτεμνε τὸ ἀρνίον διὰ τῶν δακτύλων ἀντὶ κοπίδος, καὶ ἔλειχεν ὁσάκις ἐκαίοντο, ἢ συνέθλιβε τὸν λοβὸν τοῦ δεξιοῦ ὠτίου. Ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας ἀπέματτε πολλάκις διὰ τῆς φουστανέλλας, ἧς αἱ παρυφαὶ, Κύριος οἶδε, πόσα ἔκρυπτον στίφη ἀναριθμάκτων ζωϋφίων, τῶν ἀναποσπάστων τούτων συντρόφων τῶν Ἑλλήνων ἐφ' ὅλου τοῦ ἀγῶνος.

Ἡμεῖς δὲ τανύσαντες τὰ ὄμματα ἐτηλεσκοποῦμεν βουλιμιῶντες τὰ κοπτόμενα, ἕως οὗ, ὑποσημήναντος τοῦ συμποσιάρχου τὸ εἰς ἔφοδον, ὡρμήσαμεν ὡς ἐπὶ μάχην καρτερὰν ἐπ' αὐτά. Καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δὲν ἤκουες, ἀντὶ δούπου ἀσπίδων, καὶ ἀλαλαγμῶν, καὶ παιάνων, εἰμὴ ὀδόντων πάταγον, καὶ ῥωθώνων μυχθισμὸν, καὶ γειλέων κελάδημα· οὐδ' ἔβλεπες εἰμὴ χεῖρας δι' ἠλεκτρικῆς δυνάμεως κινουμένας, καὶ μεταφερούσας εἰς τὰ στόματα χαρᾶς εὐαγγέλια, πλουσιοπάροχα λέγω κρέατος καὶ ἄρτου τεμάχια.

Μετὰ τὴν πρώτην δὲ ταύτην ἀκατάσχετον ἔφοδον, ὁ συμποσίαρχος ἀνακύψας, προσέταξεν ἀνακωχὴν καὶ σπονδὰς πρὸς ἐπικύρωσιν αὐτῆς. Ὁ δὲ παῖς ὑπακούων εἰς τὸ πρόσταγμα, περιέφερε κύκλῳ μεσόμφαλον βομβυλιὸν, ὃν λαβόντες ἕκαστος κατὰ σειρὰν καὶ εὐχηθέντες *Καλὴν ἐλευθερίαν*, ἀνεγαργάρισαν βλέποντες πρὸς οὐρανόν. Τινὲς δὲ καὶ ἐκυλικηγόρησαν πρὸ τῆς φιλοτησίας, ἀξιοῦντες ὁμόνοιαν, ἧς ἄνευ, ἔλεγον, ἀδύνατον νὰ εὐοδωθῇ ὁ ἀγών. Καὶ τραπέντες ἐκ νέου ἐπὶ τὸν ἀμνὸν ἐθοινησάμεθα, ὡς ἐθοινήσατο τὰ τέκνα τοῦ ἀλώπεκος ὁ ἀετὸς τοῦ μύθου, πάσας τὰς σάρκας αὐτοῦ, καὶ πολλάκις γεμίσαντες ἐκένωσαν οἱ φίλοινοι τὸν βομβυλιόν Μεταβαλόντες δὲ εἰς μιστύλην, δι' ἔλλειψιν κοχλιαρίων, τὸν ἄρτον ἡμῶν *ἐμιστυλησάμεθα ἀμφοῖν χεροῖν*, οὐχὶ *τῶν δημοσίων*, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Ἀριστοφάνης διά τινας τῶν καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ κάδου. Καὶ οὕτω χορτασθέντες ἐπεδόθημεν εἰς ψαλμοὺς, παιανίσαντες κατὰ σειρὰν ὁ μὲν τὸ *Λαμπρὰ Ἑλλὰς*, ὁ δὲ τὸ *Τί καρτερεῖτε*, ὁ τρίτος τὸ *Ἕλληνες συμπατριῶται*, καὶ ἄλλος ἄλλο, ἐκ τῶν πολλῶν ᾀσμάτων ἃ τινα οὐδεὶς μὲν σήμερον ἐνθυμεῖται,

συνέττατε δὲ τότε ὁ ἐνθουσιασμός. Ἀλλὰ καὶ ἀνακλιθέντες ἐμουσικευόμεθα, ἕως οὗ καθεσθέντος τοῦ ὕπνου ἐπὶ τὰ βλέφαρα ἡμῶν, αἱ φωναὶ ἐγένοντο μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀσθενέστεραι καὶ ἐπὶ τέλους ἐξέπνευσαν.

Ὁποῖα ἄρα ὄνειρα ἐπεσκέφθησαν ἡμᾶς ἀγνοῶ. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι μόλις ἀφυπνίσθημεν, καὶ ἄγγελος μελανοπτέρυξ, ἐλθὼν μετὰ σπουδῆς, ἐκόμισε τὴν τρομερὰν ἀγγελίαν ὅτι ἐφονεύθη ὁ Καραϊσκάκης. Ἡμεῖς ὅμως, τοσαύτην πεποίθησιν εἴχομεν ὅτι ὁ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατάρχης ἦν τὸ τελευταῖον ὄργανον τῆς Θείας Προνοίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἐδιστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν τὴν ἀπαισίαν εἴδησιν. Ἀλλ' ὅτε καταβαίνοντες δρομαῖοι πρὸς τὸ χωρίον εἴδομεν σεσωρευμένους καὶ δακρύοντας πληρεξουσίους καὶ λαὸν, ἐξέλιπε πᾶς δισταγμός. Καὶ ὅτε ἐξεγερθέντες τὴν ἐπιοῦσαν συνεῤῥεύσαμεν οἱ μὲν εἰς τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως, οἱ δὲ εἰς τοῦ στρατάρχου τῆς Πελοποννήσου ζητοῦντες παρηγορίαν, ἡ ἀλλοίωσις τῶν προσώπων ἐμαρτύρει ὅτι πάντες διῆλθον τὴν νύκτα ἀγρυπνοῦντες καὶ ὀδυνώμενοι. Οὐδεὶς ἤνοιγε τὰ χείλη, οὐδεὶς εὕρισκε λόγους ἵνα ἑρμηνεύσῃ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐδεὶς εἶχεν ἰδέαν τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ. Ἡ σιωπὴ ἦτο βαθυτάτη καὶ πένθιμος ὅτε ὁ Κολοκοτρώνης, λύσας πρῶτος αὐτὴν εἶπεν· «Ὁ χαμὸς, ἀδέλφια, εἶναι μεγάλος· ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι μεγαλήτερος.»

Καὶ μετ' ὀλίγον κατεβαίνομεν ἀθρόοι πρὸς τὴν ἀπέναντι τοῦ Πόρου παραλίαν, ἵνα παρασταθῶμεν εἰς τὴν κηδείαν τὴν παρασκευασθεῖσαν κατ' ἐντολὴν τῆς Συνελεύσεως ὑπὸ τῆς Ἀντικυβερνητικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ καταβαίνοντες ἐποιούμεθα λόγον, ὡς οἱ περὶ τὴν κλίνην τοῦ Περικλέους, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ πεσόντος, καὶ ἀναμετροῦμεν τὸ πλῆθος τῶν τροπαίων. Ἐνθυμήθητι, ἔλεγεν οὗτος, ὅτι μόλις διακοσίους στρατιώτας ἔχων ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεᾶς, κατήρτισεν ἐντὸς ὀλίγου πολυάριθμον στρατιάν. Ἤμην παρὼν, ἔλεγεν ἕτερος, ἐν Ἐλευσῖνι, ὅτε μαθόντες οἱ στρατιῶται τὴν ἔλευσιν τοῦ Κιουταχῆ, ἤρχισαν νὰ λειποτακτῶσι, καὶ παρεκίνουν καὶ αὐτὸν νὰ φύγῃ· οὗτος ὅμως ἀγανακτήσας, «Ὑπάγετε ὅπου θέλετε, ἀνέκραξεν, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἀφίνει τὴν θέσιν του. Καὶ ὅταν σᾶς ἐρωτήσουν τί ἐκάμετε τὸν ἀρχηγόν σας, μὴ δυσκολευθῆτε ν' ἀποκριθῆτε ὅτι τὸν παρεδόσαμεν εἰς τὸν ἐχθρὸν, διότι δὲν συγκατένευσε νὰ λειποτακτήσῃ.» Ἕτερος δὲ πάλιν ἐξύμνει τὴν τάξιν καὶ τὴν πειθαρχίαν, ἣν ἠγωνίζετο νὰ διατηρήσῃ εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀττικὴν στρατόπεδον, λέγων συνεχῶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτόν· «Ἐὰν φερώμεθα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων χειρότερα καὶ τοῦ ἐχθροῦ, πῶς θέλετε νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα;» Ἄλλοι ἐξιστόρουν τὴν περὶ Ἀράχωβαν ἔνδοξον μάχην καὶ τὸ ἀνεγερθὲν *τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων*, ἄλλοι τὴν τῶν Σαλώνων καὶ τοῦ Διστόμου, καὶ ἄλλοι τὸ ἐπίμονον καὶ στρατηγικὸν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν πραότητα τοῦ ἀνδρὸς, ἃς ἐν πράγμασι πολλοῖς καὶ μεγάλαις ἀπεχθείαις, ταῖς μετὰ Σουλιωτῶν ἰδίως, ἐτήρησε.

Καὶ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐπαναλαμβάνοντες ἐψυχαγωγούμεθα ἕως οὗ ἤλθομεν εἰς τὴν παραλίαν, ὅπου ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς ἔψαλλον τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Καὶ ὅτε ὁ ῥήτωρ τοῦ ἀγῶνος ἀναβὰς χλοερὸν γήλοφον παρέστησε τὸ μέγεθος τῆς ἀπωλείας, ὅτε ἀνέμνησε πρὸς ἡμᾶς ὅτι «ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς, φῶς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐχύθη εἰς τὴν χώραν ταύτην, δούλην καὶ σκοτεινὴν οὖσαν, διὰ μόνης τῆς ἰσχυρᾶς τοῦ Καραϊσκάκη δεξιᾶς», φωνὴ γοερὰ, φωνὴ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀντηχήσασα κατὰ τὴν τροιζηνίαν ἀκτὴν, συνανεμίγη μετὰ τῶν ὀδυρμῶν τῶν ἀπέναντι κατοίκων τοῦ Πόρου, καὶ οὐδεὶς συγκατένευε νὰ παρηγορηθῇ, προαισθανόμενος ἴσως τὴν προσεχῆ κατὰ τὸ Φάληρον συμφοράν.[1]

Η ΝΟΗΣΙΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ἀναντιρρήτως ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ ὑπέρτατον τῶν ζῴων ἅτε ἀποτελῶν τὸ ἔσχατον καὶ ὕψιστον τῆς ὀργανικῆς ζωῆς σημεῖον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον ἐν τῇ φυσικῇ κλίμακι νὰ εὕρῃ τις τηλικαύτην μεταξὺ δύο ὄντων διαφορὰν, ὅσην μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων ἀφ' ἑτέρου. Τὰ μεταχειρίζεται ὁ ἄνθρωπος τὰ ζῷα ὡς χρήσιμα εἰς τὸν βίον του ἢ τὰ καταδιώκει ὡς βλαβερὰ, τὰ κατατάσσει εἰς τάξεις ἐπιστημονικὰς ἵνα εὐχερέστερον μελετήσῃ ἐπ' αὐτῶν καὶ διΐδῃ τὸν ὀργανισμὸν αὐτῶν, ἐνίοτε δὲ προσελκύεται πρὸς αὐτὰ διὰ συμπαθείας, ἣν γεννᾷ ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον μετ' αὐτῶν συμβίωσις. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ζῴων συνεννοήσεως τρόπος, ἐγένετο χρεία νὰ εὕρῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ μέσον ἵνα συγκοινωνῇ πρὸς τὰ ὄντα τὰ ὑποδεέστερα. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ὀλίγον προσέσχον τὸν νοῦν οἱ ζῳολογοῦντες· διότι οὗτοι φροντίζουσι μᾶλλον περὶ τοῦ κρανίου τοῦ ἐλέφαντος ἢ τῶν πτερύγων τοῦ πτηνοῦ ἢ τῆς σπονδυλικῆς στήλης τῶν ἰχθύων παρὰ περὶ τῆς νοήσεως καὶ τῶν στοιχειωδῶν ὅλως συναισθημάτων τοῦ ἀλόγου ζῴου. Καὶ ὅμως εἶνε ταῦτα πολὺ ἱκανώτερα ἢ ὅσον κοινῶς νομίζεται εἰς τὸ νὰ κατανοήσωσι τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν. Οἱ Ἰνδοὶ ὁμιλοῦσι πρὸς τοὺς ἐλέφαντας καὶ οἱ ἐλέφαντες ἐννοοῦσι τοὺς Ἰνδοὺς, δι' ὡρισμένων δὲ φωνῶν διευθύνουσι τὰς καμήλους οἱ Ἄραβες. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης, ἐξ ἧς ἠντλήθησαν τὰ ὀλίγα ταῦτα, διηγεῖται ὅτι οἱ συνοδοιπόροι του ἐν τῇ ἐρήμῳ ἠρέσκοντο ἀκούοντες τὰς ὑπὸ τῶν ἀγωγιατῶν γινομένας εἰς τὰς καμήλους των παρατηρήσεις. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐξηκολούθει γινόμενον ἐπί τινα χρόνον, τὰ ζῷα ἐπὶ τέλους κατενόουν πολλὰς βραχείας παραινέσεις. «Ἀπό τινος χρόνου, προσθέτει, βλέπων εἰς τὸ Βαρνούμειον μουσεῖον ἱπποπόταμόν τινα κατηφῆ καὶ μελαγχολικὸν, ἀπεφάσισα νὰ τῷ ἀποτείνω λέξεις τινὰς ἀγγλιστί· ἀλλ' αὐτὸς δὲν κατεδέχθη νὰ ὑψώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐπορεύθην ἔπειτα εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τοῦ κλωβοῦ καὶ φωνάζω ἀραβιστί· «σὲ γνωρίζω, ἔρχου πρός με.» Ἀμέσως τὸ παχύδερμον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ προσελθὸν ἀκούμβησε βαρέως ἐπὶ τῶν σιδηρῶν κιγκλίδων τοῦ κλωβοῦ καὶ μετὰ χαρᾶς μὲ παρετήρει τύπτοντα αὐτὸ φιλικῶς διὰ τῆς χειρός.»

Πολλὴν ἐμποιεῖ αἴσθησιν ἡ ἀπερίγραπτος ἐντύπωσις ἡ διαφαινομένη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ κυνὸς τοῦ κατανοοῦντος μὲν τί τῷ λέγουσιν μὴ δυναμένου δὲ νὰ ἀποκριθῇ· λέγεται κοινῶς ὅτι τὸ ζῷον δὲν δύναται νὰ ὑπομείνῃ τὸ σταθερὸν βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε καθαρὰ δεισιδαιμονία. Ὁ εὐφυὴς κύων ἢ ὁ ἵππος ὄχι μόνον ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐπιζητοῦσι τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου. Τῶν ἀγρίων μόνον θηρίων τὸ βλέμμα εἶνε ἐκ φυσικῆς συνηθείας ἀεικίνητον, ἀλλὰ τοιοῦτον εἶνε καὶ τῶν ἀγρίων ἀνθρώπων τὸ βλέμμα. Οἱ αἴλουροι, τὰ πτηνὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ζῷα ἐπιζητοῦσι τὸ φιλικὸν βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου, δὲν τὸ ἀποφεύγουσι. Πιθανὸν τίγρις νὰ ἐφοβήθη τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα, ἀλλ' ὑποθέτω ὅτι τοῦτο προῆλθε μᾶλλον ἐκ τῆς ἐκπλήξεως τῆς ἐπελθούσης εἰς τὸ θηρίον ἕνεκα τῆς παρουσίας τοῦ ἀνθρώπου μᾶλλον, ἀήθους ὄντος εἰς αὐτὸ, ἢ ἐκ φόβου ἕνεκα μόνου τοῦ βλέμματος.

Ὀλίγοι ἠξεύρουσιν ὁποίαν ἐντύπωσιν ἐμποιοῦσι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγριωτάτου κυνὸς οἱ ἥμεροι τοῦ ἀνθρώπου λόγοι. Διακεκριμένος ἄγγλος ποιητὴς μοὶ διηγήθη ὅτι ὅτε ποτὲ περιδιάβαζε μετά τινος ἱερέως διῆλθε πρὸ τοῦ οἰκίσκου φοβεροῦ μολοσσοῦ, ὃν ἡ ἄλυσις εἶχε καταντήσει σχεδὸν μανιώδη. Ὁ κύων ἅμα εἶδε τοὺς δύο συνοδοιπόρους ὥρμησε κατ' αὐτῶν. Ἡ ἄλυσις δὲν παρεῖχεν ἱκανὴν ἐγγύησιν καὶ ὁ ποιητὴς ἦτο ἕτοιμος νὰ τὰ μαζεύσῃ, ὅτε ὁ ἱερεὺς λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, τῷ εἶπεν·

— Ἄφησέ με, θὰ ἴδῃς πῶς θὰ τὸν ἡσυχάσω.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱερεὺς ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν κύνα, ὅστις ἵστατο ὄρθιος καὶ στηριζόμενος μόνον ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Ἔχασκε τὸ στόμα του καὶ ἐσπινθηροβόλουν οἱ ὀφθαλμοί του. Ὁ ἱερεὺς ὑψῶν τὴν χεῖρα εἶπε μετὰ πραότητος πρὸς αὐτόν.

— Ἔχεις ἄδικον, ἠπατήθης· εἴσελθε εἰς τὸν οἰκίσκον σου.

Ὁ κύων κατεβίβασε τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ γαυγίζῃ· ὁ ἱερεὺς ἐπανέλαβε τὰ λόγια ἐκεῖνα, προχωρῶν ἐφ' ὅσον ἀπεμακρύνετο ὁ κύων. Ἐξηκολούθει δὲ νὰ ἐπιπλήττῃ τὸν κύνα ὡς θὰ ἐπέπληττεν ἄνθρωπον, ἕως οὗ εἰσῆλθεν ὁ κύων εἰς τὸν οἰκίσκον του, ὅπου καὶ κατεκλίθη.

Ὁ Brehm διηγεῖται περίεργόν τι περί τινος πιθήκου ἐκ τοῦ εἴδους τῶν Σιμπανζέων τοῦ ζωολογικοῦ κήπου τοῦ Ἀμβούργου. Ὁ φυσιοδίφης εἶχε σχηματίσει τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ ζῷον κατενόει τὸν ἀνθρώπινον λόγον, ὅσον δύναται νὰ κατανοήσῃ αὐτὸν καὶ ἐν παιδίον δυοήμισυ ἐτῶν ἡλικίας. Ὅθεν ὅτε ἠρώτα τὸν πίθηκον· «βλέπεις τὰ νησσάρια;» οὗτος ἐκύτταζε κύκλῳ εἰς τὸν κῆπον, ὅπου ἦσαν διάφορα πτηνὰ καὶ δὲν ἔστηνε τὸ βλέμμα του παρὰ ὅταν ἤθελεν ἀνεύρει τὰ νησσάρια. Ὅτε ὁ φυσιοδίφης τῷ ἔλεγε «κάθου» ἐκάθητο. Ὅτε τις τῷ ἔλεγε «εἶσαι κακὸς» ἔκλινε μετὰ θλίψεως τὴν κεφαλήν. Τάχιστα εἶχεν ἐκμάθει νὰ ἐκδηλώνῃ τὴν ἀγάπην του δι' ἀσπασμῶν καὶ θωπειῶν, ὅπως κάμνουσι τὰ παιδία.

Ὁ Δαρβῖνος ἀμφιβάλλει ἀκόμη ἂν τὰ ζῷα ἔχουσι νόησιν.

Περὶ τούτου δὲν δυνάμεθα φυσικὰ νὰ κρίνωμεν παρὰ μόνον ἐκ τῶν πράξεων τῶν ζῴων, ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐξηγοῦμεν τὰς πράξεις ταύτας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς μεγαλειτέρας ἢ μικροτέρας τάσεως ἡμῶν εἰς τὸ νὰ εἰσδύωμεν εἰς τὰ συναισθήματα τῶν ἀλόγων ζῴων. Τὸν στοιχειώδη ὅμως τοῦτον νόμον δὲν θέλει νὰ τὸν δεχθῇ ἡ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ τάχα δὲν δύναται ζωηρὰ φαντασία νὰ ὑπερβῇ τὰ ὅρια τοῦ ἀληθοῦς ὅπως καὶ ἐφεκτικὴ ἀπιστία νὰ μὴ τὰ καταφθάσῃ;

Ὁ K. Bayard Taylor εἶνε πεπεισμένος ὅτι ὑπάρχει νόησις, στοιχειώδης τοὐλάχιστον, εἰς τὰ ζῷα. Φέρει δὲ τούτου ἀπόδειξιν ἣν νομίζει ὁριστικὴν, καθ' ὅσον αὕτη μαρτυρεῖ μεταβολὴν ἐνεργείας ἐν τῷ ζῴῳ, μὴ δυναμένην νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ μνημονικοῦ καὶ μόνου. Διηγεῖται δηλαδὴ ὁ K. Taylor ὅτι εἶχεν ἵππον ἡλικίας τεσσαρακοντανενὸς ἔτους τοὐλάχιστον. Ἐπὶ τριάκοντα πέντε ἔτη ὁ ἵππος οὗτος ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ. Τώρα ἀναπαύεται· σπανίως μόνον τὸν μεταχειρίζονται εἰς ἐλαφροτάτας ἐργασίας. Ἡ νόησίς του εἶνε ὑπέρ ποτε διαυγεστάτη. Ἠξεύρει κάλλιστα ν' ἀποφεύγῃ τοὺς κόπους, ν' ἀντικαθιστᾷ τὰς ἀπολεσθείσας δυνάμεις του. Μόνος του ἠξεύρει νὰ ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον καὶ νὰ εὕρῃ τὴν κριθήν του. Ὁ ἱπποκόμος παρετήρει ἡμέραν τινα διά τινος ὀπῆς τοῦ σταύλου τὸν ἵππον τοῦτον νὰ καταβιβάζῃ ἀπὸ ὑψηλοῦ μέρους διὰ τῶν ὀδόντων ἓξ κιβώτια τεθειμένα τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἕως οὗ εὗρεν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἦτο ἡ κριθή του. Ἔπειτα ἅμα ἔβλεπέ τινα ἐν τῷ παραθύρῳ τοῦ σταύλου νὰ τὸν παρατηρῇ ἔπαυεν ἀμέσως ἀπὸ

1. [illegible] Δρακουλίας.

τοῦ νὰ τρώγῃ καὶ ἔστρεφε τὴν κεφαλήν, ἀπαράλλακτα ὅπως θὰ ἔκαμνεν ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτοφώρῳ συλλαμβανόμενος κλέπτης. «Ὁ ἵππος οὗτος, προσθέτει ὁ συγγραφεύς, εἶχε τὴν συνήθειαν ὁσάκις τὸν ἐζεύγνυον διὰ τὸν περίπατον νὰ ἁρπάζῃ φιλικῶς τὸν βραχίονά μου, ὃν οὐδέποτε βέβαια ἀπέσυρον, καὶ νὰ συμπτύσσῃ τὴν χειρίδα μου. Ἡμέραν τινὰ—παρῆλθον ἔκτοτε δώδεκα ἔτη—ἁρπάσας κατὰ τὴν συνήθειάν του τὸν βραχίονά μου ὀλίγον ἰσχυρότερον διότι ἔτυχε νὰ μὴ ἦνε εἰς τὰ καλά του, μὲ ἐδάγκασε. Τὸ δῆγμα δὲν ἦτο σπουδαῖον, ἀλλὰ μοὶ ἔκαμεν ἐντύπωσιν ὁ τρόπος του. Τῷ εἶπον μόνον «μὴ τὸ ξανακάμῃς». Ὁ ἵππος ἔδειξεν εὐθὺς ὅτι μετενόησεν, οὐδέποτε δὲ πλέον ἐπανέλαβε τὴν πρᾶξιν ταύτην. Πῶς ἄλλως θὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο παρὰ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἔσχε συνείδησιν τῆς πράξεώς του ὁ ἵππος ;»

Τρεῖς ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἔτει 1871 φοβερὰν πυρκαϊὰν τοῦ Χικάγου ὁ κ. Taylor εἶδε ψιττακόν, ὅστις εἰς ἑαυτὸν καὶ μόνον ἐχρεώστει τὴν ἀπὸ τοῦ πυρὸς σωτηρίαν του. Ὁ ψιττακὸς οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Κυρίαν Κίρκλανδ καὶ ἦτο ὁ εὐνοούμενος τῆς κόρης της. Ὅτε ἡ Κυρ. Κίρκλανδ εἶδεν ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπὶς νὰ σώσῃ τι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ διότι αὕτη πανταχόθεν κατεκαίετο, ἀπεράσισε νὰ σώσῃ μόνον δύο προσφιλέστατα πράγματα κρατοῦσα αὐτὰ διὰ τῆς χειρός· τὰ δύο ταῦτα ἦσαν ὁ ψιττακὸς καὶ μία παλαιὰ Ἁγία Γραφή. Μετ' ὀλίγον ὅμως εἶδεν ὅτι καὶ τὰ δύο νὰ σωθῶσιν ἦτο ἀδύνατον, ἔπρεπε νὰ ἐκλέξῃ. Ἀφῆκε τὸν ψιττακὸν καὶ λαβοῦσα τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἔσπευδε νὰ φύγῃ. Ἀλλ' αἴφνης ὁ ψιττακὸς ἐγκαταλειφθεὶς ἀφῆκε φωνὴν ἀπελπισίας λέγων· «Κύριε, σῶσον ἡμᾶς!» Τίς ἠδύνατο καρδίαν ἔχων νὰ μὴ εἰσακούσῃ τῆς δεήσεως τοῦ πτηνοῦ ; ἐθυσιάσθη ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ ἐσώθη ὁ ψιττακός.

Τὸ πτηνὸν τοῦτο ἦτο ἀληθῶς εὑρυέστατον. Ἀπήντα μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας εἰς τὰς γενομένας εἰς αὐτὸ ἐρωτήσεις. Εἰς τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ εἶχον τὸν ψιττακὸν τοῦτον ἐσύχναζε καί τις ἐξ ἐκείνων τῶν φλυάρων, οἵτινες νομίζουσιν ὅτι ἁμαρτάνουσιν ἐὰν ἀφήσωσι καὶ ἄλλον νὰ ὁμιλήσῃ. Ὁ ψιττακὸς τὸν ἤκουε πάντοτε μετὰ προσοχῆς καὶ οἱονεὶ θαυμάζων. Ἡμέραν τινὰ ἐξεπλάγησαν πάντες ἀκούσαντες τὸ πτηνὸν νὰ λέγῃ ἀποτεινόμενον πρὸς τὸν φλύαρον μὲ τὴν γνωστήν του εἰρωνικὴν φωνήν· «πολὺ ὁμιλεῖς, πολὺ ὁμιλεῖς!» Ὁ φλύαρος διέκοψε πρὸς στιγμὴν τὸν λόγον, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισε πάλιν τὴν ὁμιλίαν του. Ἀπελπισθεὶς τότε ὁ ψιττακὸς τὸν παρετήρησε μετ' ὀργῆς καὶ ἐξεφώνησεν «ἄ!» ὡς νὰ ἤθελε διὰ τοῦ ἐπιφωνήματος τούτου νὰ δηλώσῃ τὴν ὑπερεκχειλίσασαν ἀδημονίαν του. Ἂν λοιπὸν ὁ μικρὸς ἑνὸς πτηνοῦ ἐγκέφαλος ἔχει τόσην δύναμιν ὥστε νὰ ἐκμανθάνῃ τὰς λέξεις, ἃς τῷ διδάσκομεν, διὰ τί νὰ μὴ ὑποθέσωμεν καὶ δύναμίν τινα νοήσεως εἰς τὰ ζῷα ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν ἔχουσι τὸ δῶρον τοῦ ἀρθρώνειν τοὺς φθόγγους των ;

Πρωΐαν τινὰ ὁ κ. Taylor εἰσῆλθεν εἰς τὴν κενὴν ἀκόμη αἴθουσαν ξενοδοχείου τινὸς καὶ λαβὼν μίαν ἐφημερίδα ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ. Αἴφνης ἀκούει φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ. «Καλὴ ἡμέρα!» Ἡ φωνὴ ἐπανελήφθη. Ὁ κ. Taylor δὲν διέκρινεν ἄλλο ἐν τῇ αἰθούσῃ παρὰ μαῦρόν τι πτηνὸν ἐντὸς κλωβίου. Ὁ κ. Taylor πλησιάζει πρὸς τὸ κλωβίον καὶ τὸ πτηνὸν τῷ λέγει μὲ φωνὴν δωδεκαετοῦς παιδίου· «Ἀνοιξέ μου νὰ φύγω!» Ποῖος εἶσαι, ἐρωτᾷ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ὁ κ. Taylor. «Μικρὸς ψιττακός», ἀπήντησε τὸ παράξενον πτηνόν.

Βεβαίως δὲν δύναταί τις ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰς μεμονωμένας ταύτας παρατηρήσεις πλείονα τοῦ δέοντος σημασίαν. Ἡ ἐπιστήμη πρὸ πάντων δὲν δύναται νὰ βασισθῇ ἐπὶ τεκμηρίων στενῶς συνδεμένων πρὸς αἰσθήματα συμπαθείας πρὸς τὰ ζῷα. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν· εἶνε τάχα ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις νοήσεως, ὑποδεεστέρας πάντοτε τῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὰ ζῷα ;

**

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΩΝ

πρὸς διατήρησιν τῆς καθαριότητος παρὰ ταῖς πλατείαις καὶ τοῖς δημοσίοις τόποις τῶν μεγάλων πόλεων.

Μία τῶν πρώτων φροντίδων ἀγρύπνου καὶ δραστηρίου ἀστυνομίας εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, εἶνε καὶ ἡ ἐπιμέλεια περὶ τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν, τῶν πλατειῶν, τῶν λεωφόρων τῶν περιπάτων καὶ ἄλλων μερῶν. Τὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δὲ πρόσφορον καὶ τέλειον τῶν οἰκοδομημάτων ἅτινα συντελοῦσι πρὸς τὴν καθαριότητα καὶ ἑπομένως πρὸς τὴν ὑγείαν καὶ εὐμάρειαν τῶν κατοίκων καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτὴν ἀσκεῖ μεγαλητέραν ἐπίδρασιν ἢ ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται.

Εἰς τὰ ἱδρύματα ταῦτα ἀνήκουσιν ἰδίως οἱ δημόσιοι ἀπόπατοι καὶ τὰ οὐρητήρια περὶ ὧν νῦν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὰς Ἀθήνας κυρίως, πραγματευόμεθα ἐν βραχεῖ.

Ἐν Ἀθήναις, πόλει διακρινομένῃ ἄλλως διὰ τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν αὐτῆς, ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας πόλεις, τὰ ἱδρύματα ταῦτα εἶνε σχεδὸν ἄγνωστα· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὅπου τοιαῦτα ἱδρύθησαν δοκιμῆς χάριν, ἐγένοντο κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῶν καὶ ἀτελῆ σχέδια, διήγειρον τὴν ἀποστροφὴν ἀληθῶς, τανῦν δὲ μολύνουσι τὸν ἀέρα. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τοὺς τοιούτους οἰκίσκους ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ σιδηροδρόμου ἔν τε ταῖς Ἀθήναις, τῷ Πειραιεῖ καὶ τῷ Φαλήρῳ.

Ἡ πρωτεύουσα πόλις τοῦ βασιλείου ἔρθασεν ἤδη τὸν ἀριθμὸν τῶν 70,000 κατοίκων. Ἐκ τούτου δὲ καὶ αὐτὴ σημαντικῶς ἐπεξετάθη καὶ αἱ ἀπὸ μέρους εἰς μέρος ἀποστάσεις αὐξήνθησαν.

Ἕνεκα δὲ τῆς ζωηροτέρας συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἀπουσίας τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, καθίστανται τόσῳ ἀπαραίτητα τὰ δημόσια οἰκήματα τοῦ τοιούτου εἴδους, ὥστε ἡ ἀστυνομικὴ διοίκησις πρέπει σπουδαίως νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἀλλὰ ποῦ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἱδρυθῶσι τὰ τοιαῦτα καταστήματα ;

Ἐν πρώτοις παρατηρητέον ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ διακρίνωνται διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτῶν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν καθαριότητα, ἔτι δὲ διὰ τὸν καλὸν αὐτὸν φωτισμὸν καὶ τὸν ἀδιάκοπον ἀνεμισμόν. Πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ἱδρυθῶσιν εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη τῆς πόλεως, ν' ἀνευρίσκωνται καὶ διακρίνονται εὐκόλως καὶ νὰ ἀποκρύπτωσι τοὺς ἑκάστοτε ἐπισκέπτας αὐτῶν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν διαβατῶν.

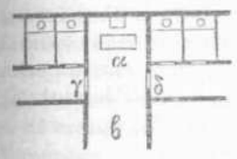

Εἰκ. 1.

Ἡ πρώτη τῶν παρατεθειμένων εἰκόνων (Εἰκ. 1) παριστᾷ τὸ διάγραμμα τοιούτου τινὸς ἱδρύματος, κατεσκευασμένου ἐπὶ τῶν κεντρικωτέρων ὁδῶν τῶν Παρισίων εἰς ἓν τῶν Βουλεβάρ, εἰς τὸν κῆπον τοῦ Τουϊλερὶ καὶ εἰς ἄλλους συχναζομένους περιπάτους καὶ τὸ ὁποῖον διακρίνεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον διὰ τὴν εὐχρηστίαν αὐτοῦ καὶ κομψότητα. Ἡ εἴσοδος δεικνύεται διὰ τῆς ἐπὶ ἀμαυροφανοῦς ὑάλου γεγραμμένης, τὸ δὲ ἐσπέρας καταφανοῦς διὰ τοῦ φωτισμοῦ ἐπιγραφῆς «*ἄοσμον ἀφοδευτήριον*» (Cabinets d'aisance inodores.) Κατὰ τὸ τέλος τῆς στενῆς διόδου α εἶνε τὸ φυλακεῖον (Comptoir) β ἐπίσης καλῶς διατεταγμένον καὶ ἀναπαυτικὸν διὰ τοὺς προσερχομένους, φέρον ἐνίοτε καὶ ἀγγεῖα πλήρη ἀνθέων πρὸς ψυχαγωγίαν τῆς ὁράσεως καὶ ὀσφρήσεως. Ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν τοῦ γραφείου κεῖνται αἱ δύο εἴσοδοι γ καὶ δ, αἱ φέρουσαι εἰς τὰς δι' ἕκαστον τῶν φύλλων κεχωρισμένας σειρὰς τῶν ἀφοδευτηρίων. Ὅπως δὲ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν οἰκημάτων τούτων διακρίνεται διὰ τὴν λαμπρότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν ἐξέχει κατὰ τὴν καθαριότητα καὶ εὐχρηστίαν. Τὸ ἔδαφος τῶν διαδρόμων καὶ τῶν ἀφοδευτηρίων εἶνε ἐστρωμένον διὰ πλακῶν μαρμαρίνων, οἱ δὲ τοῖχοι ἑκάστου ἀφοδευτηρίου καλύπτονται ὑπὸ πλακῶν φαϊεντιανῆς ἀργίλλου (εἶδος πορσελάνης)· ἕνεκα τούτου δὲ οὐ μόνον ἀποκωλύεται ἡ ἀπόζεσις αὐτῶν ἀλλὰ διευκολύνεται λίαν καὶ ἡ καθαριότης. Ἀριστερόθεν τοῦ τοίχου εἶνε ἐμπεπηγμένον ἄγκιστρον πρὸς ἀνάρτησιν ἐνδυμάτων, δεξιόθεν δὲ κάτοπτρον.

Τὰ τοιαῦτα ἱδρύματα εἶνε ἀνάγκη νὰ ἱδρύωνται ἐπιτηδείως ἀναλόγως τῆς θέσεως καὶ δύνανται νὰ ἦνε διάφορα κατὰ τὸ μέγεθος. Τοιαῦτα εἶνε π.χ. τὰ οὐρητήρια 2, 3, 4. Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν

Εἰκ. 2.

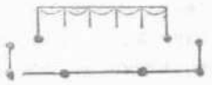
Ὁδός.
Εἰκ. 3.

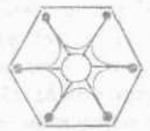
Εἰκ. 4.

3 τὸ παριστῶν τὸν τοῖχον τὸν κωλύοντα τὰ βλέμματα τῶν διαβατῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δεῖγμα διαφόρων ἄλλων. Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5 εἰκὼν δεικνύει μεῖζόν τι τοιοῦτον ἵδρυμα ἐκτισμένον εἰς τὸν τοῖχον κήπου τινὸς δημοσίου. Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6 δεικνύει ὅμοιον ἵδρυμα· οὕτω δὲ δύνανται νὰ γείνωσι διάφοροι συνθέσεις καὶ μεταβολαί.

Εἰκ. 5.

Εἰκ. 6.

Πλὴν δὲ τῆς ἀποκλειστικῆς αὐτῶν χρήσεως δύνανται ταῦτα νὰ χρησιμεύσωσι καὶ εἰς τὴν τοποθέτησιν ἀπομάχων εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ἡ διατήρησις αὐτῶν, καθ' ὅσον δύναται ἕκαστος τῶν ἐπισκεπτῶν νὰ πληρώνῃ 5—10 λεπτά.

Μάρτιος, 1878. Ερνεστος Ζιλλερ.

ΙΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΦΡΙΚΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ

Ὅτε ὁ δοὺξ Ζουανβὶλ ἐπέστρεψεν ἔκ τινος περίπλου ἀπὸ τὰς Ἀφρικανικὰς ἀκτάς, ἡ ἀδελφή του, ἡ πριγκηπέσα Κλημεντίνη, ἐπέπληξεν αὐτὸν ὅτι δὲν ἔφερε ἱματισμόν τινα γυναικεῖον ἐκ τῶν χωρῶν τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη.

— Ἐπεθύμουν, τῷ εἶπε, νὰ φορέσω τοιοῦτον ἱματισμόν.

— Οὐδὲν εὐκολώτερον τούτου, ἀδελφή μου, ἀπεκρίθη ὁ πρίγκηψ, αἱ δὲ ἐπιπλήξεις σου εἶνε ἄδικοι, διότι ἠγόρασα πλήρη ἱματισμὸν ἀγρίας τινὸς βασιλίσσης, ἥτις εἶχε περίπου τὸ ἀνάστημά σου.

— Ἂς τὸν ἴδωμεν.

— Αὔριον θὰ σοὶ τὸν φέρω.

Τὴν ἐπαύριον ἦλθεν ὁ πρίγκηψ καὶ λέγει τῇ ἀδελφῇ του :

— Δὲν ἐλησμόνησα τὴν ὑπόσχεσίν μου· ἰδοὺ ἦλθον.

— Καὶ ὁ ἱματισμός ;

Ὁ δοὺξ τοῦ Ζουανβὶλ, χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, λαμβάνει ἐκ τοῦ θυλακίου του περιδέραιον λίαν παράδοξον ἐκ κόκκων ἐρυθρῶν καὶ κυανῶν ὑαλίων.

Ἡ πριγκηπέσα Κλημεντίνη τὸ παρατηρεῖ μετὰ προσοχῆς, τὸ εὑρίσκει ὡραῖον, ἂν καὶ ἁπλοῦν, εἶτα τὸ θέτει ἐπί τινος ἐπίπλου καὶ περιμένει.

Ἀλλ' ὁ πρίγκηψ ἀσχολεῖται παρατηρῶν μίαν εἰκόνα.

— Ἀλλά, Ζουανβὶλ, τῷ λέγει, τί σκέπτεσαι;

— Διατί ἡ ἐρώτησις αὐτή, ἀδελφή μου ;

— Διότι ὡς βλέπεις περιμένω.

— Τί περιμένεις ;

— Τὸν ἱματισμόν.

— Ἀλλὰ δὲν σοὶ τὸν ἔδωκα. . . .

— Ἓν περιδέραιον.

— Λοιπόν ;

— Λοιπὸν, περιμένω τὰ λοιπά.

— Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι.

— Πῶς ;

— Σοὶ ὁρκίζομαι ὅτι εἶνε πλήρης ὁ ἱματισμὸς καὶ ὅτι ἡ βασίλισσα, περὶ ἧς σοὶ ὡμίλησα, δὲν ἔφερε τίποτε ἄλλο.

ΠΡΟΟΡΑΤΙΚΟΝ ΠΑΡΑΦΡΟΝΟΣ

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, σπουδάζων ἐν Παταυίῳ εἶχε συμφοιτητὰς καὶ φίλους τὸν Κρῆτα Κήρυκον Χαιρέτην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον, τὸν ἐπιτυχῶς ἐν Χίῳ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως σχολαρχήσαντα. Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἕλληνες σπουδασταὶ κοινοβιοῦντες καὶ μηδέ ποτε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου ἀποχωριζόμενοι ἦσαν πασίγνωστοι ἐν Παταυίῳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον : «I tre Greci.» Συνέβη δὲ αὐτοῖς τὸ ἑξῆς ἀξιοσημείωτον, ὅπερ δὲν ἠθέλομεν πιστεύσει, ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Χαιρέτης ἐσημείου τὸ συμβὰν, καὶ ἕτεροι ἀκούσαντες ἀπὸ στόματος τοῦ Καποδιστρίου ἐβεβαίουν. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τῶν μαθημάτων διακοπὰς οἱ τρεῖς κοινοβιάται μετέβησαν εἰς Βενετίαν καὶ κατέλυσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ τῷ Θεσσαλῷ, μεθ' οὗ περιῆλθον τὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα, ἐν οἷς καὶ τὸ φρενοκομεῖον San Servolo. Ἐνῷ δὲ πρὸς τὴν θύραν τοῦ καταστήματος διηυθύνοντο ἐξερχόμενοι, ἤκουσαν φωνὴν ἐξ ἑνὸς τῶν κελλίων κράζουσαν : O voi giovine Greco ! καὶ στραφέντες εἶδον ἕνα τῶν δυστυχῶν φρενοβλαβῶν ἐπαναλαμβάνοντα γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ : O voi giovine Greco ! Ἐπειδὴ δὲ μόνος μεταξὺ τῶν τεσσάρων ὁ Νικολαΐδης ἐφόρει ἀνατολικὸν ἱματισμὸν οἱ τρεῖς τὸν παρεκίνουν νὰ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ὁ παράφρων ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ καγγελλικοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου του καὶ δεικνύων τὸν Χαιρέτην ἐπανέλαβε κράζων : A voi dico giovine Greco. Πλησιάσαντος δὲ αὐτοῦ ὁ παράφρων τῷ εἶπε μεγαλοφώνως : Ricordatevi, o giovine Greco, che un giorno voi servirete un Signore del Mondo! (Σοὶ προλέγω, ὦ νέε Ἕλλην, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ὑπηρετήσῃς ἕνα μέγαν αὐθέντην τοῦ κόσμου!) Στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἀνέκραξεν : Voi ricordatevi che un giorno governarete la più illustre nazione del mondo! (Σοὶ προλέγω ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κυβερνήσῃς τὸ ἐνδοξότερον ἔθνος τοῦ κόσμου!) Καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Βαρδαλάχον στραφεὶς ὁ παράφρων εἶπεν : E voi percorrete più paesi, instruindo la gioventù, ed in fine una vasta tomba vi coprirà ! (Καὶ σὺ θὰ διατρέξῃς πολλοὺς τόπους διδάσκων τὴν νεολαίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὐρὺς τάφος θὰ σὲ δεχθῇ !)

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ παράφρονος ἐπηλήθευσαν καὶ διὰ τοὺς τρεῖς, διότι ὁ μὲν Καποδίστριας, ὡς γνωστὸν, ἐξελέγη ὄντως κυβερνήτης τοῦ ἐνδοξοτέρου ἔθνους τοῦ κόσμου, τῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ Χαιρέτης περάνας τὰς σπουδάς του μετέβη ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτη, ὑπηρετήσας οὕτω τὸν μέγαν αὐθέντην, ὁ δὲ Βαρδαλάχος τέλος μεταβαίνων ἐκ Σύρου εἰς Αἴγιναν, ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν πατρίδα του, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβᾷ.

Κ. Σιεν.

Ὁ Πουκεβίλλ διηγεῖται ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἀναγκασθείς ποτε νὰ πορευθῇ νύκτωρ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ διερχόμενος τὰ ζοφώδη τοῦ γυναικωνίτου προπύλαια, ἔπεσεν ἐπὶ σωροῦ ἀνθρωπίνων κεφαλῶν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἱμάτια ἐμόλυνεν ἐκ τοῦ αἵματος. Ἠγέρθη ἔντρομος καὶ ἀπὸ τῆς πτώσεως ταύτης μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου ἔπασχε νευρικόν τι πάθος, ἀποτέλεσμα τῆς νυκτερινῆς ἐκείνης ἐπισκέψεως.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀγαπώντων τὴν ἀλήθειαν, ὅσον μαύρη καὶ ἂν ᾖναι, δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι σήμερον πανταχοῦ τῆς γῆς ἡ εὐσέβεια ἢ ἐκλύεται ἢ ἐκλείπει· ἡ δὲ ἠθική, μετὰ τὸ ἀπερίσκεπτον αὐτῆς διαζύγιον ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ πρὸ πάντων μετὰ τὰ διδάγματα τῆς βενθαμείου ἢ ὠφεληματικῆς σχολῆς, κατήντησε πρᾶγμα τοσοῦτον ἀόριστον, διφορούμενον καὶ ἐλαστικὸν, ὥστε ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐπιβαλλόμενος χαλινὸς ὀλίγον ἰσχύει κατὰ τῶν παθῶν. Ἐν τῇ τοιαύτῃ συγχύσει καὶ καταπτώσει παντὸς θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ αἰσθήματος, στηρίγματα τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν δύο μόνον ἔμειναν ὀρθά : ὁ ΔΗΜΙΟΣ, ὁ τιμωρῶν τὰς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του ὑπαγομένας παρεκτροπάς, καὶ ἡ ΤΙΜΗ, ἡ ἀναγκάζουσα τὴν κοινωνίαν ν' ἀπολακτίζῃ ἀνηλεῶς τὸν ἔνοχον αἰσχρουργίας, διαφευγούσης τὰ δίκτυα τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἀκριβῶς δ' ἐξετάζοντες τὸ πρᾶγμα θέλομεν εὕρει, ὅτι τὴν ἀμείλικτον ταύτην αὐστηρότητα ἐπιβάλλει ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις οὐχὶ ὑπερπλεονάσας τις ζῆλος ἀρετῆς, ἀλλ' αὐτὸ τῆς συντηρήσεώς των τὸ συμφέρον, ἀφοῦ ἡ πεῖρα ἀπέδειξε τὴν ἀνάγκην τοῦ βαρέος τούτου κοινωνικοῦ χαλινοῦ.

Ἐν Ἑλλάδι ὅμως τὴν ἀνάγκην τοῦ τοιούτου χαλινοῦ δὲν ἐνοήσαμεν ἀκόμη. Ἀπρεπὲς βεβαίως ἴσως δὲ καὶ ἄδικον ἤθελεν εἶναι νὰ εἴπῃ τις ὅτι ὁ Ἕλλην στερεῖται τοῦ αἰσθήματος τῆς τιμῆς· οὐδεὶς ὅμως δύναται καὶ ἐν πεποιθήσει νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι τὸν παραβαίνοντα τοὺς νόμους αὐτῆς ἀπολακτίζομεν ὡς ψωραλέον πρόβατον καὶ καταδικάζομεν εἰς κοινωνικὸν θάνατον ὡς ἐν τῇ Δύσει. Ἡμερώτεροι ὄντες καὶ εὐαγγελικώτεροι τῶν Φράγγων «οὐ βουλόμεθα τὸν θάνατον τοῦ ἁτίμου»· ἡ δὲ τοιαύτη ἀνοχὴ ἀναγκάζει ἡμᾶς πολλάκις νὰ παρῳδῶμεν τὸ τοῦ Μολιέρου λέγοντες

«Il est avec l'honneur des accomodements.»

Ἀλλ' ἵνα μή τις νομίσῃ ἡμᾶς κακίζοντας τὰ πάτρια καὶ ὡς νυκτικόρακας θαμβουμένους ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἑσπερίου πολιτισμοῦ, σπεύδομεν νὰ περιστείλωμεν ἐντὸς τῶν ἀληθῶν καὶ γενωτάτων αὐτῆς ὁρίων τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπεροχὴν τῶν ξένων ἢ μᾶλλον τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων ὑπάρχουσαν διαφοράν.

Βαθύς τις ψυχολόγος τῶν νεωτέρων χρόνων, ὁ Ι. Ἰάκωβος Ῥουσσὼ, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, θέλων νὰ καταστήσῃ ψηλαφητὴν τὴν ἐσχάτην ἐξαχρείωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἐφεῦρε τὴν γνωστὴν ἐκείνην παραβολὴν τοῦ Μανδαρίνου, ἀποτείνων εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἀκόλουθον ἐρώτησιν : «Ἂν δι' ἁπλοῦ νεύματος, κινῶν τὸν δάκτυλον »ἢ καμμύων τὸν ὀφθαλμὸν, ἠδύνασο νὰ φονεύσῃς ἐν ἀποκέντρῳ τῆς Κίνας ἐπαρχίᾳ Μανδαρῖνόν τινα, καὶ ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ καρπωθῇς ἢ τοὺς θησαυρούς του ἢ τὴν πλήρωσιν οἵας »δήποτε ἐπιθυμίας σου, ἤθελες πράξει τοῦτο ἢ »ὄχι ;» Ἡ ἐρώτησις ἀπετείνετο εἰς Γάλλους· ὀλίγοι δὲ, νομίζω, ἐκ τῶν οὕτως ἐρωτωμένων ἤθελον δυνηθῇ ἐν συνειδήσει καὶ ἐν εἰλικρινείᾳ ν' ἀποκριθῶσιν ἀποφατικῶς, προτιμῶντες νὰ πολυχρονίζῃ ὁ Θεὸς τὸν Μανδαρῖνον μᾶλλον ἢ ν' ἀπολαύσωσιν οἱ ἴδιοι τὴν ἐκπλήρωσιν πάσης ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιθυμίας των. Παράλογον δὲ εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ οὕτω φονεύοντες τὸν Μανδαρῖνον, ἂν εἶχον τὸ μαγικὸν δακτύλιον τοῦ Γύγου, τὸ καθιστῶν ἀόρατον τὸν δάκνοντα αὐτὸ, καὶ ἐστενοχωροῦντο ὑπὸ χρηματικῆς ἀνάγκης, ὑπὸ ἔρωτος ἢ περιεργείας, δὲν ἤθελον θέσει ἐνίοτε τοῦτο ἐν τῷ στόματι, ἵνα ἐπισκεφθῶσιν ἀοράτως χρυσοπληθές τι ταμεῖον, τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου ἢ συρτάριον πλῆρες ξένων ἐπιστολῶν.

Ἀφοῦ τοιαύτη εἶναι πανταχοῦ ἡ ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποῦ λοιπὸν ἔγκειται ἡ «τιμὴ» καὶ κατὰ τί ἐλαττούμεθα ἡμεῖς τῶν Εὐρωπαίων ; Κατὰ τοῦτο, νομίζω· ἐν τῇ Δύσει ἄνθρωπος κατέχων κοινωνικὴν θέσιν, ὅσον δήποτε καὶ ἂν ὑποκρύπτῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του βόρβορον καὶ αἰσχρότητα, δὲν θέλει παρασυρθῇ εἰς ἄτιμον πρᾶξιν, εἰ μὴ μόνον ἂν ἔχῃ μαθηματικὴν οὕτως εἰπεῖν βεβαιότητα ὅτι ἀδύνατος εἶναι ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆς· διότι γνωρίζει ὅτι, ἂν φωραθῇ αἰσχρουργήσας, ὁ κοινωνικὸς πέλεκυς θέλει ἐπιπέσει βαρὺς καὶ ἀδυσώπητος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ τ' ὄνομα αὐτοῦ ἐξαλειφθήσεται ἀμετακλήτως ἐκ τῆς βίβλου τῶν ζώντων ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πᾶσαι αἱ θύραι ἔσονται αὐτῷ κλεισταὶ, πάντα τὰ πρόσωπα ἀποστραφήσονται ἀπ' αὐτοῦ καὶ οὐδεμίαν πλέον ἀνθρώπου χεῖρα θέλει ἐγγίσει. Τοιαύτης δὲ ζωῆς μυριάκις ὁ θάνατος προτιμότερος. Παρ' ἡμῖν ἀπ' ἐναντίας, παρ' οἷς ἐπικρατεῖ ἡ ἀνοχὴ, ὁ φόβος τῆς τοιαύτης τιμωρίας εἶναι πολὺ μικρότερος· ἡ ἀτιμωρησία γεννᾷ τὴν ἀναίδειαν· ὅσα ἀλλαχοῦ αἰσχρουργοῦνται ἐν τῷ σκότει διαπράττονται μεσουρανοῦντος τοῦ ἡλίου· ἄνθρωποι οἵτινες πανταχοῦ ἤθελον λογίζεσθαι κοινωνικῶς νεκροὶ πληροῦσι τὰς ἀγυιὰς καὶ τὰς αἰθούσας, καὶ οὐδεὶς ἐνοχλεῖται ὑπὸ τῆς σαπρίας καὶ ἀποφορᾶς τῶν βρυκολάκων τούτων. Ὀλίγα τινὰ παραδείγματα θέλουσι καταστήσει ἔτι μᾶλλον ἐπαισθητὴν τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἑσπερίων διαφοράν. Τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα, καί τοι ὂν τὸ ἄριστον πάντων, ἔχει ὅμως ὡς πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον καὶ ἐλαττώματα, ἐξ ὧν τὸ μέγιστον ὅτι ὑποθάλπει τὴν ἀπληστίαν πολυαρίθμου ὁμάδος βουλευτῶν. Οὐδεὶς δύναται οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ν' ἀμφιβάλῃ ὅτι πανταχοῦ ὑπάρχουσι βουλευταὶ πωλοῦντες θέσεις ἀντὶ χρημάτων· οὐδαμοῦ ὅμως

ἤθελεν εὑρεθῇ ὁ μὴ προτιμῶν ν' ἀποθάνῃ τῆς πείνης μᾶλλον ἢ νὰ κοσμήσῃ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του τὸ ὑπὸ πλείστων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων δημοσιευθὲν ἐκεῖνο ἔγγραφον, δι' οὗ ἀντιπρόσωπός τις ὑπέσχετο ν' ἀναδείξῃ τινὰ τελώνην ἀντὶ ἑκατὸν δραχμῶν προπληρωτέων.—Ἂν ἡ λῃστεία ἐλυμαίνετο τὴν Γαλλίαν ὡς τὴν Ἑλλάδα, οὐδ' ἀμφιβολίαν ἐπιδέχεται ὅτι ὁ φόβος καὶ ἡ ἀνάγκη ἤθελον ἐπιβάλλει κἀκεῖ πλείστας μετὰ λῃστῶν σχέσεις καὶ συνθηκολογίας· ἀλλ' ἐπίσης ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι, ἂν κτηματίας τις ἐκαυχᾶτο ὅτι μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγρόν του ἔχων τὸν Κίτσον χωροφύλακα ὄπισθεν τῆς ἁμάξης, ὁ τοιοῦτος ἤθελεν ἀμέσως ῥιφθῆ ἐκ τοῦ παραθύρου ὑπὸ τῶν παρεστώτων· καθότι καὶ ὁ μᾶλλον διεφθαρμένος Γαλάτης, ὁ δυνάμενος τὰ αἴσχιστα ἐν τῷ κρυπτῷ νὰ κακουργήσῃ, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ δημοσίᾳ μεταξὺ τῆς ἀσφαλείας του καὶ τῆς τιμῆς, κράζει ἀμέσως «Fais ce que dois, advienne que pourra». «Πανταχοῦ τὰ πάντα», ὡς λέγει ἡ παροιμία, ἀλλ' ἡ ἀναφανδὸν τῶν πάντων ἀνοχὴ μόνον ἐν Ἑλλάδι. Ἵνα καταδείξῃ τις τὴν ἠθικὴν γυμνότητα τῶν ἄλλων κοινωνιῶν, πρέπει νὰ ἱδρώσῃ ἀποσπῶν ἀνὰ ἓν τὰ ῥάκη τοῦ πέπλου, τοῦ καλουμένου τιμή, καὶ σκεπάζοντος ἕλκη πονηρότερα ἴσως τῶν ἡμετέρων· προκειμένου ὅμως περὶ ἡμῶν, ἀρκεῖ νὰ φυλλομετρήσῃ ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν δέσμην ἑλληνικῶν ἐφημερίδων καὶ νὰ στρέψῃ γύρω του τὸ βλέμμα, ἵνα ἴδῃ τὴν αἰσχρότητα ἔχουσαν τὴν ἄδειαν νὰ περιφέρεται ὁλόγυμνος εἰς τὰς ἀγυιάς. Ἐντεῦθεν οἱ εὔκολοι θρίαμβοι τῶν Ἀβοῦ, τῶν Λαγιάρδων καὶ ὅσοι ἄλλοι δὲν μᾶς ἀγαπῶσι.

Οἱ εἰξεύροντες ν' ἀναγινώσκωσιν ἠσθάνθησαν βεβαίως μετὰ πόσης ἐνδομύχου ὀδύνης γράφομεν τὰς ἀληθείας ταύτας· περὶ δὲ τῶν ἀγραμμάτων ἢ κακοβούλων ὀλίγον ἡμῖν μέλει. (Ε. Δ. Ῥοΐδης.)

ΤΟ ΑΣΘΕΝΕΣ ΠΑΙΔΙΟΝ

Θεέ μου! τὸ μικρὸν αὐτὸ τί σ' ἔπταισε παιδίον;
τὸν κραταιὸν πῶς ἔβλαψε τὸ ἀσθενές σου πλάσμα;
Μὴ σὲ ἀφόπνισε τυχὸν μὲ ἄκαιρόν τι ᾆσμα,
ἢ ἄνθος τι μὴ σ' ἔθραυσε, πηδῶν εἰς τὸ πεδίον;

Τί ἄλλο μέγα ἔγκλημα νὰ πράξῃ ἠδυνήθη
καὶ τί κακούργημα φρικτὸν εἰς τὸν βραχύν του βίον,
ὥστε βασάνων ἄξιον καὶ πόνων καὶ δακρύων
ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου τῇ φοβερᾷ ἐκρίθη;

Ἰδέ! ἀντὶ εἰς τοὺς ἀγρούς, ἐλεύθερον καὶ χαῖρον,
μὲ ῥοδοχρόους παρειὰς καὶ μὲ γελόεν ὄμμα
νὰ τρέχῃ, κεῖται ἀσθενὲς εἰς τὸ μικρόν του στρῶμα,
καὶ τοὺς συντρόφους παίζοντας ἀκούει ὑποφίρον.

Δὲν τὸ λυπεῖσαι σύ; ἐμὲ μὲ σχίζει τὴν καρδίαν
ἀδίκως πάσχον, τρυφερόν, ἀδύνατον παιδίον,
πειρώμενον νὰ μειδιᾷ ἐν μέσῳ τῶν δακρύων
καὶ μέχρι τῆς ἐσχάτης του πνοῆς μὲ τὴν γλυκεῖαν

φωνήν του διαβεβαιοῦν ὅτι δὲν πάσχει πλέον·
διότι βλέπει τὴν πτωχὴν μητέρα του, βιγῶσα,
παράφρων νὰ τὸ θεωρῇ, καὶ ἔπειτα σιγῶσα
νὰ στρέψῃ πρὸς τὸν οὐρανὸν τὸ ὄμμα της τὸ καῖον.

Καὶ ἂν ἐκπνεύσῃ! διατί πλὴν τότε ἐγεννήθη;
μὲ τοὺς ἀθλίους διατί γονεῖς δεσμοὺς νὰ δέσῃ;
ἢ ὅταν ἅπαξ ἔδεσε καὶ ἅπαξ ἠγαπήθη,
τίς ὁ σκληρὸς, ὅστις τολμᾷ νὰ τοῖς τὸ ἀφαιρέσῃ;

Ἐλθὲ καὶ κλίνον, Ὕψιστε, εἰς τὸ πτωχόν του σῶμα
καὶ τὴν ἐγγύς του ἄπελπιν ἀτένισον μητέρα,
καὶ ἔσο, ἔσο ἥλιος ἐν τῇ μικρᾷ μας σφαίρᾳ
ἂν βλάσφημον εἰς τὸ ἑξῆς ἀνοίγεταί τι στόμα.[1]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

〰 Ἡ κατωτέρω μικρὰ σημείωσις, ληφθεῖσα ἐξ Ἐκθέσεως τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἰνδιῶν περὶ τῆς καταστροφῆς ἐπιβλαβῶν ζῴων, εἶνε ἀρκούντως εὔγλωττος. Ὁ ἀναγινώσκων αὐτὴν Εὐρωπαῖος ἀδύνατον νὰ μὴ θεωρήσῃ ἑαυτὸν εὐτυχῆ διότι δὲν ζῇ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας.

Τῷ 1876 εἰκοσιμία χιλιάδες ἀνθρώπων καὶ 48 χιλιάδες κτηνῶν ἐφονεύθησαν ἐν Ἰνδίαις ὑπὸ θηρίων καὶ ὄφεων. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἄνθρωπος ἐφόνευσεν 22,357 θηρία καὶ 270,185 ὄφεις.

Τῷ 1877, 19,273 ἄνθρωποι καὶ 5,480 κτήνη ἀπωλέσθησαν. Ἐφονεύθησαν δὲ 212,371 ὄφεις καὶ 23,459 θηρία.

Ἐκ τούτων, τῷ 1876 οἱ ἐλέφαντες ἐπήνεγκον τὸν θάνατον 52 ἀνθρώπων, αἱ λεοπαρδάλεις 156, αἱ τίγρεις 917, αἱ ἄρκτοι 123, οἱ λύκοι 887, αἱ ὕαιναι 49, διάφορα θηρία 143 καὶ οἱ ὄφεις 25,046!

〰 Πρωΐαν τινὰ τοῦ μηνὸς Μαΐου, ὁ Βολταῖρος ἐμήνυσε τὸν νέον κόμητα Λατοὺρ ἐὰν ἐπεθύμει νὰ ὑπάγωσιν οἱ δύο εἰς περίπατον. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἡ τρίτη ὥρα τῆς αὐγῆς, ὁ κ. Λατοὺρ ἐνόμισεν ὅτι ὠνειρεύετο, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἔφθασε καὶ δεύτερον μήνυμα. Ἔσπευσε λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς τοῦ Βολταίρου, ὅστις ἡτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ.—Φίλτατέ μοι κόμη, εἶπεν ὁ φιλόσοφος, ὑπάγω νὰ ἴδω τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου· ἡ profession de foi d'un vicaire savoyard ἠρέθισε τὴν ὄρεξίν μου, καὶ θέλω νὰ βεβαιωθῶ ἂν ὁ Ῥουσσὼ εἶπεν ἀλήθειαν.—Ἀνεχώρησαν δὲ ἐνῷ ἦτο σκότος, προπορευομένου ὁδηγοῦ κρατοῦντος φανόν. Μετὰ δίωρον κοπώδη ὁδοιπορίαν ἐφάνη τὸ λυκαυγὲς, καὶ ὁ Βολταῖρος ἐκροτάλησε τὰς παλάμας χαίρων ὡς μικρὸν παιδίον. Καὶ ἐπειδὴ εὑρίσκοντο ἐντὸς κοιλάδος, ἤρχισαν νὰ ἀναβαίνωσι μετὰ πολλῆς δυσκολίας, διότι ὁ Βολταῖρος εἶχεν ἓν ἔτος πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα εἰς τὴν ῥάχιν. Ἐν τοσούτῳ ἡ ἀνατολὴ ἤρχετο δρομαία καὶ χρώματα ζωηρὰ καὶ κοκκινωπὰ ἔβαφον τὸν ὁρίζοντα. Ὁ Βολταῖρος στηριχθεὶς εἰς τὸν βραχίονα τοῦ ὁδηγοῦ καὶ τὸν τοῦ κ. Λατοὺρ, ἔρθασεν εἰς τὴν κορυφὴν μικροῦ βουνοῦ, ὅθεν τὸ θέαμα ἦτο μεγαλοπρεπές. Οἱ βράχοι τοῦ ὄρους Ἰουράτου καὶ αἱ χλωραὶ ἔλατοι, ὁ ὄπισθεν αὐτῶν γλαυκὸς οὐρανὸς, τὰ ῥυάκια, οἱ λειμῶνες, ἑνὶ λόγῳ τὰ πρὸ τῆς Ἑλβετίας ἀμίμητα κάλλη, ὁ ἀχανὴς ὁρίζων καὶ ὁ φλογίζων τὸν οὐρανὸν πορφυροῦς κύκλος ἐμάγευσαν τοὺς ὁδοιπόρους. Τότε ὁ Βολταῖρος κυριευθεὶς ὑπὸ εὐλαβείας ἐνώπιον τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης φύσεως ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ἐγονυπέτησε, καὶ «Πιστεύω, ἀνέκραξε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, πιστεύω.» Μετὰ ταῦτα περιγράψας ζωηρότατα τὴν εἰκόνα ἥτις διήγειρεν ἐν αὐτῷ τοσαύτην συγκίνησιν· «θεὲ παντοδύναμε! ἐπεφώνησε πολλάκις, πιστεύω.» (Λόρδος Βρούγχαμ).

〰 Ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς ἀνεγειρομένης ἐν Ἀθήναις μεγάλης οἰκίας τοῦ κ. Σλήμαν ἐτέθη ἡ ἑπομένη ἐπιγραφή:

Θεμέλιος οὗτος λίθος οἴκου Σοφίας Ἀθηναίας,
γυναικὸς Ἐρρίκου Σχλιεμάννου, ὃς αὐτὸν ἐδείματο
φίλῃ κουριδίῃ ἀλόχῳ, ἐπεὶ Τροίας καὶ Μυκηνῶν
θησαυροὺς ἀρχαίους ἀνεκάλυψεν, ἄπιστον ἀνθρώποις
θαῦμα, καὶ κλέος ἔσχεν, ὃ οὔποτ' ὀλεῖται.
Ἐρνέστου μὲν Ζιλλέρου Γερμανοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος
Κοσμᾶ δ' Ἕλληνος ἐπιστατήσαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ
χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ὀγδόῳ.

Ἤτοι: «Ἡ πέτρα αὕτη ἶνε θεμελιακὴ τῆς οἰκίας Σοφίας τῆς Ἀθηναίας τῆς γυναικὸς Ἐρρίκου Σχλιεμάννου, ὃς ἔκτισεν αὐτὴν χάριν τῆς ἀγαπητῆς του νομίμου συντρόφου τοῦ ὕπνου, ἀφοῦ ἀνεκάλυψεν ἀρχαίους θησαυροὺς τῆς Τροίας καὶ τῶν Μυκηνῶν, θαῦμα τῶν ἀνθρώπων ἀπίστευτον, καὶ ἔλαβε δόξαν, ἣ οὐδέποτε θὰ χαθῇ. Ἀρχιτέκτων μὲν ἦν Ἐρνέστος Ζίλλερος Γερμανὸς, ἐπιστάτης δ' Ἕλλην Κοσμᾶς ἔν ἔτει 1878 ἀπὸ Σωτῆρος.»

〰 Ἐκ τῆς ἐκδοθείσης ἐσχάτως 10ης ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Π. Συνοδινοῦ ἀποσπῶ τοὺς ἑπομένους στίχους τῆς «*Χωριάτικης Συνταγῆς*»:

Μὲ τὰ ἔμπα τ' Ἀπριλίου
Νὰ ξυπνᾷς πρὶν τοῦ Ἥλιου,
Κι' ὅλο σου τὸ καλοκαῖρι
Μὴ κοιμοῦ τὸ μεσημέρι.

Στρῶμα πάντα σου φτενὸ
Καὶ λιγόφαγο τὸ δεῖπνο
Κι' ἀμ' ἀκοῦς τὸν πετεινὸ
Τὸ σταυρό σου καὶ 'στὸν ὕπνο.

Ἀ'στοὺς μεγάλους τοῦ χωριοῦ σου
Κύτταξε μὴ θαῤῥευθῆς·
Τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ χεριοῦ σου
Μοναχὰ νὰ 'μπιστευθῆς.

Γιὰ τῆς στάνης σου τὸ σκύλο
Καὶ γιὰ τοῦ χωριοῦ τὸ μύλο
Πάρα γιὰ τοὺς ὑπουργοὺς
Νὰ σκοτίζηται ὁ νοῦς.

Κάλλιο γιόμα σου καὶ βράδυ
Λάχανα μὲ δίχως λάδι
Καὶ βουχάκια φτωχικὰ
Παρὰ γρόσια δανεικά.

Εἰς Ἀναγνώστης.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 256.

Γ'

Γνωστὸν εἶνε ὅτι, διὰ νὰ γείνῃ ὁρατὸν πᾶν ἀντικείμενον προσπίπτον εἰς τὴν ὅρασιν, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ποσότης φωτὸς τοῦ ὁποίου αἱ ἀκτῖνες, ἀντανακλώμεναι ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, εἰσδύουσιν ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ διαπερῶσαι τοὺς διαφανεῖς αὐτοῦ χιτῶνας, προσπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἐρεθίζουσιν αὐτὸ καὶ παράγουσιν οὕτω τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀντικειμένου ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ὅσον ἀφθονώτερον εἶνε τὸ πέριξ φῶς, τόσον πλειότεραι αὐτοῦ ἀκτῖνες ἀνταανακλῶνται ὑπὸ τοῦ προκειμένου εἰς τὴν ὅρασιν πράγματος, ἑπομένως τόσον πυκνότεραι προσβάλλουσιν αὗται τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, καὶ ἄρα τόσον μεγαλείτερον παράγουσι τὸν ἐρεθισμὸν αὐτοῦ καὶ τόσον φωτεινότερον δείκνυται τὸ ἀντικείμενον. Ὅσον δὲ τοὐναντίον ὀλιγώτερον ὑπάρχει τὸ φῶς, τόσον ὀλιγώτεραι αἱ ἀπ' αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον ἀνταανακλώμεναι φωτειναὶ ἀκτῖνες, καὶ ἄρα τόσον ὀλιγώτερον ἐρεθισμὸν διεγείρουσι κατ' αὐτὸ καὶ τόσον ἀμυδρότερον ὁρᾶται τὸ ἀντικείμενον.

Εἶνε λοιπὸν τὸ φῶς τὸ εἰδικὸν ἐρέθισμα τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ὅπως τὸ αἷμα εἶνε τὸ εἰδικὸν ἐρέθισμα τῆς καρδίας, ὅπως αἱ τροφαὶ καὶ τὰ ποτὰ εἶνε τὰ εἰδικὰ ἐρεθίσματα τοῦ στομάχου κ.λ.π. Καθὼς δὲ ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης τοῦ αἵματος ἔχει μεγίστην ἐπιῤῥοὴν εἰς τὴν λειτουργίαν καὶ κατάστασιν τῆς καρδίας, καθὼς ἐπίσης ἡ ποσότης ἢ ἡ ποιότης τῶν τροφῶν δύναται νὰ βλάψῃ τὴν ἐνέργειαν καὶ ὑγείαν τοῦ στομάχου, οὕτω καὶ ἡ ποσότης ἢ ἡ ποιότης τοῦ φωτὸς ἔχει μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ τῆς ὁράσεως ἐν γένει, ἐπιῤῥοὴν, ἥτις, ἂν καὶ βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐξασκουμένη, σπουδαῖα ὅμως καὶ ψηλαφητὰ μὲ τὸν καιρὸν παρέχει τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματά της. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐφιστῶμεν πολὺ τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν μας ἐπὶ τῶν κατωτέρω παρατηρήσεων, καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τηρητέων ὑγιεινῶν κανόνων.

Κυνδυνωδέσταται εἶνε διὰ τὴν ὅρασιν αἱ σιγμιαῖαι, μάλιστα δ' αἱ διαρκεῖς ἢ αἱ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμεναι, ἀντιλήψεις ἀπλέτου καὶ λίαν ἐρεθιστικοῦ φωτὸς, εἴτε ἡλιακοῦ, εἴτε καὶ τεχνητοῦ. Ἐάντις, φέρ' εἰπεῖν, ἀτενίσῃ ἐπὶ σμικρὸν τὸν ἥλιον, ἢ θεωρήσῃ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ἢ παρατηρήσῃ τὴν φλόγα τοῦ καιομένου φωσφόρου, αἰσθάνεται πάραυτα θάμβωσιν τῆς ὁράσεως καὶ αἴσθημά τι ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν βάρους ὀχληροῦ. Ὑπάρχουσι δὲ παραδείγματα ἀνθρώπων, οἵτινες μετ' ἐπιμονῆς ἐνατενίσαντες τὸν ἥλιον, ἐτυφλώθησαν, παθόντες παράλυσιν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἤγουν ἀμαύρωσιν.

Καὶ ὅστις δὲ ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματός του εἶνε ἠναγκασμένος ν' ἀντιλαμβάνηται συνεχῶς ἀπλέτου φωτὸς, ὑπόκειται πλέον παντὸς ἄλλου εἰς τὰς διαφόρους ὀφθαλμίας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἀμαυρώσεως· οἱ καταγινόμενοι, φέρ' εἰπεῖν, εἰς τὴν χώνευσιν τῶν μετάλλων, οἱ ἐργαζόμενοι φλογιστικὰς σκευασίας ἐντὸς τῶν χημικῶν ἐργαστηρίων, οἱ λευκὰ πράγματα, ὡς πανία, χαρτία κ.λ.π. διαχειριζόμενοι ἀδιακόπως εἰς τὰς ἐργασίας των, πράγματα δη-

1. Κλέων Ῥαγκαβής.

λαδὴ ἅτινα διὰ τὸ λευκὸν χρῶμά των ἀνταν-ακλῶσιν ἄφθονον καὶ ζωηρὸν φῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, πάντες οὗτοι ὑπόκεινται πολὺ πλέον τῶν ἄλλων εἰς τὰς νόσους τῶν ὀφθαλμῶν. Ἔπειτα οἱ κατοικοῦντες τὰς ἐντὸς τῶν τροπικῶν χώρας προδιατίθενται εἰς ὀφθαλμίας, διότι αὐτόθι αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσι σχεδὸν κάθετοι, καὶ διὰ τοῦτο τὸ φῶς κατὰ τοὺς τόπους αὐτοὺς δίδεται ἄφθονον καὶ ζωηρόν. Ὅταν δὲ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς ἦνε ἀμμῶδες, καὶ μάλιστα τιτανῶδες καὶ λευκὸν, ἐπειδὴ ἀνταν-ακλᾷ ἰσχυρῶς τὰς προσπιπτούσας ἡλιακὰς ἀκτῖνας, προξενεῖ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον βλάβην εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἠναγκασμένων νὰ βαδίζωσι συνεχῶς ἐπ' αὐτοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων, δι' οὓς ἐν Αἰγύπτῳ ὑπάρχουσιν ἄφθονα τὰ νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν.

Καὶ ἡ παρατεταμένη δ' ἔλλειψις τοῦ φωτὸς, ὡς καὶ τὸ ἀμυδρὸν αὐτοῦ, ἔχουσιν ἐπιβλαβῆ ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὁράσεως. Ἄνθρωποι, ἐπὶ μακρὸν χρόνον διαμείναντες κεκλεισμένοι εἰς σκοτεινὰς φυλακὰς, καὶ στερηθέντες οὕτως ἐπὶ πολὺ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς, ἐτυφλώθησαν, παθόντες ὑπὸ ἀμαυρώσεως· διότι, καθὼς πᾶν ὄργανον τοῦ σώματος, ἐπὶ μακρὸν μένον εἰς ἐντελῆ ἀπραξίαν, λησμονεῖ πλέον, οὕτως εἰπεῖν, τὰ καθήκοντά του, καὶ περιπίπτει εἰς τελείαν παράλυσιν, οὕτω καὶ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, ἐπὶ πολὺ χρόνον στερούμενον τοῦ φωτὸς, περιπίπτει εἰς παράλυσιν, καὶ οὕτως ἐπιφέρει τὴν δι' ἀμαυρώσεως τύφλωσιν. Καὶ τὸ πολὺ δ' ἀμυδρὸν φῶς ἐπιφέρει ἐξασθένησιν ἢ καὶ κατάργησιν τῆς ὁράσεως, ὅταν τις ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπιμένῃ ἐργαζόμενος μὲ ἀδύνατον φῶς, ἢ, ὅπερ τὸ αὐτὸ, καταγινόμενος εἰς ἔργα μεγάλης λεπτότητος καὶ εἰς ἀντικείμενα πολὺ μικρά· διότι ἀμυδροῦ ὄντος τοῦ φωτὸς, ἢ πολὺ μικρῶν καὶ λεπτῶν τῶν διαχειριζομένων πραγμάτων, τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καταβάλλει μεγάλην προσπάθειαν, ὅπως κατορθώσῃ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀμυδρῶς φωτιζομένου ἢ λίαν λεπτοῦ ὄντος πράγματος· ἐὰν δὲ ἡ τοιαύτη σύντονος προσπάθεια τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καταβάλληται, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἀνθρώπου, συνεχῶς καὶ παρατεταμένως, ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι ἐπάγει τὴν κούρασιν καὶ κατόπιν ἐξάντλησιν τῆς δυνάμεως τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, καὶ ἄρα τὴν βαθμηδὸν παράλυσιν καὶ ἀμαύρωσιν αὐτοῦ· ἕνεκα τούτων οἱ ῥάπται, κεντηταὶ, χαράκται λίθων καὶ ἄλλων λεπτῶν ἀντικειμένων, οἱ ὡρολογοποιοὶ καὶ οἱ καταγινόμενοι εἰς συντόνους καὶ παρατεταμένας μικροσκοπικὰς ἐρεύνας ὑπόκεινται πολὺ εἰς τὰ νοσήματα τῶν ὀφθαλμῶν.

Καὶ τὰ χρώματα δὲ ἰσχυρὰν ἐξασκοῦσιν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ὁράσεως, διότι καὶ ταῦτα, ὡς γνωστὸν, δὲν εἶνε ἡ τροποποίησίς τις τῆς ἀντανακλάσεως τῶν ἀκτίνων τοῦ φωτός. Τὰ *ἀροικτὰ* ἢ *λαμπρὰ* λεγόμενα χρώματα παράγουσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ὅσα καὶ τὸ ἄφθονον φῶς. Τὸ λευκὸν χρῶμα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐρρέθη, κουράζει πολὺ τὴν ὅρασιν· ἡ διὰ χιόνος μακρὰ πορεία πολλάκις ἐπήγαγε δεινὰς ὀφθαλμίας καὶ ἐντελεῖς τυφλώσεις. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα ἐρεθίζει πολὺ ἰσχυρότερον τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὸ καὶ πολὺ κινδυνώδεις εἶνε αἱ ἐρυθραὶ διακοσμήσεις τῶν θαλάμων καὶ τὰ ἐρυθρᾶ ἐνδύματα· τοὐναντίον δὲ τὰ ἀμαυρὰ χρώματα, καὶ ἰδίως τὸ πράσινον καὶ κυανοῦν, εἶνε πολὺ γλυκὰ καὶ προσφορώτατα διὰ τὰς τῶν οἰκιῶν διακοσμήσεις.

Αἱ δὲ τῶν χρωμάτων ἀντιθέσεις, καὶ μάλιστα αἱ ἀπότομοι καὶ λίαν καταφανεῖς, εἰσὶν εἰς ἄκρον ὀχληραὶ διὰ τὴν ὅρασιν· ἐρυθρὰ γραμμὴ μεταξὺ δύο κυανῶν γραμμῶν, φέρ' εἰπεῖν, κουράζει πολὺ τοὺς ὀφθαλμούς· ἕνεκα τῶν συνεχῶν ἀντιθέσεων, ἃς ἀναγκάζονται νὰ βλέπωσιν οἱ ζωγράφοι, ὑπόκεινται μεγάλως εἰς ὀφθαλμίαν. Τὸ μαῦρον χρῶμα ἐπὶ τοῦ λευκοῦ παράγει μεγίστην ἀντίθεσιν, καὶ εἶνε διὰ τοῦτο ὀχληρότατον. Ἐκ τούτου δὲ πάσχουσι συνήθως ἐξασθένησιν τῆς ὁράσεως πάντες, ὅσοι σπουδαίως καταγίνονται εἰς παρατεταμένας μελέτας καὶ συγγραφὰς, διότι ἀεννάως ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ λευκοτάτου χάρτου μελανὰ γράμματα.

Ἕπεται τὸ τέλος.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πρακτικὴ δοκιμασία τοῦ πετρελαίου.

Χημικός τις τῆς Νέας Ὑόρκης ἐφεῦρε μέσον ἁπλοῦν καὶ πρακτικὸν πρὸς δοκιμασίαν τοῦ προωρισμένου διὰ φωτισμὸν πετρελαίου καὶ βεβαίωσιν ὅτι ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ ποιότητος δὲν ὑπάρχει κίνδυνος πυρκαϊᾶς.

Πληροῖ τις ὕδατος σκεῦος κοινὸν ἐκ λευκοσιδήρου (τενεκὲ) καὶ θέτει ἐπὶ φλογὸς λυχνίας πετρελαίου ἢ προτιμότερον ἐπὶ φλογὸς οἰνοπνεύματος. Ἐντὸς ἑτέρου δὲ σκεύους μικροτέρου ῥίπτει μικρὰν ποσότητα τοῦ δοκιμαστέου πετρελαίου, καὶ θέτει ἐντὸς τοῦ μεγαλειτέρου σκεύους, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιπλέῃ ἐπὶ τοῦ ὕδατος. Ἐνταῦτῳ δὲ βυθίζει θερμόμετρον ἐντὸς τοῦ θερμαινομένου ὑπὸ τῆς φλογὸς ὕδατος. Τούτων γενομένων ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν πλησιάζει φλόγα πυρείου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πετρελαίου τοῦ ἐν τῷ μικρῷ ἀγγείῳ ὅπως ἴδῃ ἐὰν ἀνάπτῃ ἢ μή. Ἐὰν τὸ πετρέλαιον ἀνάψῃ ὅτε τὸ θερμόμετρον δεικνύει 38 βαθμοὺς, τότε τοῦ πετρελαίου ἐκείνου ἡ χρῆσις εἶναι ἐπικίνδυνος, ὡς ἡ τῆς πυρίτιδος.

Τὸ καλῆς ποιότητος πετρέλαιον πρὸς φωτισμὸν δὲν ἀνάπτει εἰμὴ ὅταν ἡ θερμοκρασία αὐτοῦ ἀναβῇ εἰς 40 ἢ 45 βαθμούς.

ΑΘΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 14.